

РІБЦУН Ю. В.

**ПРОГРАМА «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ І СПЕЦІАЛЬНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ
ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

(підготовчий – 4 класи)

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки

РІБЦУН Ю. В.

ПРОГРАМА «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»
ДЛЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ І СПЕЦІАЛЬНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ
ІЗ ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

(підготовчий – 4 класи)

Київ
2014 р.

УДК 376.36 : 373.312.141
ББК 74.5
Р 49

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(наказ № 750 від 24.06.2014 р.)*

Рецензенти:

Сухорукова Г. В. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дитячої творчості Інституту розвитку дитини Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Каченко К. І. – директор спеціальної школи-інтернату І–ІІ ступенів № 7 для дітей з тяжкими порушеннями мовлення м. Києва, вчитель-логопед вищої категорії, вчитель-методист.

Р 49 Рібцун Ю. В. Програма «Образотворче мистецтво» для загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий – 4 класи). – К., 2014. – 72 с.

У навчальній програмі «Образотворче мистецтво», узгодженій із вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, представлено тематичну реалізацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє паралельному забезпеченню художнього і мовленнєвого розвитку учнів із тяжкими порушеннями мовлення, подано перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року.

Програма адресована вчителям підготовчого–4 класів спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, загальноосвітніх навчальних закладів за умов інклюзивного та інтегрованого навчання і спрямована на реалізацію вимог, передбачених освітньою галуззю «Мистецтво».

Зміст

Пояснювальна записка	5
Підготовчий клас. Відкриваємо віконце в образотворче мистецтво	14
Художні матеріали, інструменти, обладнання	14
Формування естетичного сприймання дійсності	16
Елементарні основи продуктивної діяльності	18
Формування композиційних умінь	20
Розвиток творчості у декоративній діяльності	21
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	22
1 клас. Абетка образотворчого мистецтва	24
Відтворення простих форм лінією, прямою, в об'ємі	24
Елементарні засоби компонування простих форм	26
Зображення основних форм і їхніх частин у графіці та живописі	28
Цілісність форми в скульптурі та архітектурі	29
Стилізування й орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві	31
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	33
2 клас. Мова образотворчого мистецтва	34
Мова графіки та живопису	34
Композиційні прийоми графіки та живопису	36
Мова скульптури, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва ...	37
Композиційні прийоми в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві	39
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	41
3 клас. У майстернях художників	44
У майстернях графіка та живописця	44
У майстернях скульптора, архітектора і народних майстрів	46
В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту	48
Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр	49
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	51
4 клас. Художній образ у мистецтві	54
Художній образ у графіці, живописі та скульптурі	54
Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні	56
Образи природи, тварин, людей у мистецтві	57
Образ рідного краю в образотворчому мистецтві	59
<i>Показники сформованості галузевої компетентності учнів</i>	62
Додатки	64
Словничок-довідничок основних понять і термінів образотворчого мистецтва	64
Орієнтовний перелік творів образотворчого мистецтва, рекомендованих для сприймання учнями	67
Музеї для ознайомлення школярів із творами образотворчого мистецтва.	70

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Пояснювальна записка

Образотворче мистецтво – одна із форм образного пізнання дійсності, що стимулює роботу обох півкуль головного мозку, формує творчий потенціал і ціннісне ставлення до оточуючого світу, здійснює мовленнєвий, емоційно-духовний та естетично-моральний розвиток, активізує художньо-естетичне сприймання, образне мислення, фантазію, інтуїцію, удосконалює просторову орієнтацію, ручну та дрібну моторику, збагачує емоційно-чуттєвий, мовленнєвий і когнітивний досвід, виховує естетичний смак.

Інваріантною складовою Типового навчального плану початкової загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з підготовчого по четвертий клас передбачено вивчення учнями навчального предмету «Образотворче мистецтво» (1 год. на тиждень). Цей предмет є обов'язковим для шкіл із навчанням українською, російською мовою та мовами національних меншин.

Крізь призму образотворчої змістової лінії Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти навчальна програма «Образотворче мистецтво» допомагає вчителю реалізувати вимоги, передбачені освітньою галуззю «Мистецтво», одночасно здійснюючи художній і мовленнєвий розвиток учнів.

Програма з образотворчого мистецтва розроблена у тісному зв'язку навчання, виховання, корекції та розвитку. В її основу покладені **принципи** науковості, системності, комплексності, наочності, доступності, варіативності, інтегративності, індивідуального підходу, урахування симптоматики порушення та структури мовленнєвого дефекту, зони актуального і найближчого розвитку школяра, що дозволить учителю диференціювати навчальний матеріал, гнучко застосовуючи сучасні інноваційні форми й методи роботи.

В цілому *навчальна програма* являє собою такий нормативний документ, який конкретизує для кожного класу визначені Державним стандартом результати навчання відповідно до певної складової освітньої галузі, розкриває її зміст, а також містить рекомендації щодо оцінювання результатів навчально-виховного та корекційно-розвивального процесу.

Програма з образотворчого мистецтва має **табличну структуру** та складається з трьох колонок (див. табл. 1). Перша з них розкриває зміст початкової загальної освіти, повністю узгоджений з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти; друга висвітлює державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, адаптовані до вимог загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення; третя колонка являє собою розписані згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами корекційно-розвивальні лінії, які враховують мовленнєвий, пізнавальний, особистісний розвиток дітей із ТПМ, особливості їх сенсомоторики та емоційно-вольової сфери, а отже, розкривають спрямованість корекційно-розвивальної роботи.

У програмі представлено ряд наскрізних ознайомлювальних і поглиблених навчальних тем за ступенем ускладнення із зазначенням кількості годин, відведених на їх вивчення. Специфіка навчання школярів із ТПМ потребує досить

детального викладу змістового матеріалу, тому він є інформативним і водночас практичним.

Слід зазначити, що навчально-виховний процес у школі для дітей із ТПМ здійснюється у рамках дитиноцентричного та диференційованого підходів, тому вчитель добирає та структурує навчальні теми в залежності від контингенту класу та логопедичного висновку кожного школяра. Обсяг запропонованих програмових завдань і ступінь їх складності повністю відповідають віковим і психофізичним особливостям учнів та в цілому узгоджені з обсягом визначеного навчального часу. Для кожного класу передбачено по 3 години резервного часу, які вчитель може використовувати на власний розсуд з метою закріплення тієї чи іншої теми (див. табл. 2).

Таблиця 2

Орієнтовна тематична структура програми

Клас	Теми	Години	Резервний час
0	Художні матеріали, інструменти, обладнання	9	3
	Формування естетичного сприймання дійсності	5	
	Елементарні основи продуктивної художньої діяльності	9	
	Формування композиційних умінь	4	
	Розвиток творчості у декоративній діяльності	5	
1	Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі	8	3
	Елементарні засоби komponування простих форм	7	
	Зображення основних форм і їхніх частин у графіці та живописі	9	
	Цілісність форми в скульптурі та архітектурі	4	
	Стилізування й орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві	4	
2	Мова графіки та живопису	8	3
	Композиційні прийоми графіки та живопису	9	
	Мова скульптури, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва	7	
	Композиційні прийоми в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві	8	
3	У майстернях графіка та живописця	8	3
	У майстернях скульптора, архітектора й народних майстрів	7	
	В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту	9	
	Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр	8	
4	Художній образ у графіці, живописі та скульптурі	8	3
	Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні	7	
	Образи природи, тварин, людей у мистецтві	9	
	Образ рідного краю в образотворчому мистецтві	8	

Представлені в програмі *тематичні завдання* є орієнтовними та можуть варіюватися у відповідності до контингенту класу, з урахуванням віку, особливостей психофізичної, у т. ч. й мовленнєвої діяльності, та образотворчих здібностей учнів. У програмі запропоновано словничок-довідничок із зазначенням доступного для сприймання учнями з ТПМ тлумачення значень основних понять і термінів образотворчого мистецтва, а також орієнтовний перелік творів для ознайомлення з ними школярів (див. додатки 1, 2).

Слід зазначити, що зміст навчальної програми «Образотворче мистецтво» (початковий–4 класи) є авторським, оскільки з аналогічної програми для загальноосвітніх навчальних закладів творчого колективу під керівництвом декана факультету історії та теорії мистецтв Львівської національної академії мистецтв, д. мист., проф. Р. Т. Шмагала, взяті за основу лише векторні освітні лінії.

Вчителі-предметники у школі для дітей із ТПМ не завжди мають вищу дефектологічну освіту. Саме це обумовлює потребу в окремих поясненнях змістового наповнення корекційної колонки програми, яка враховує психофізичні особливості школярів і тому стосується насамперед удосконалення їх лінгвістичного та комунікативного компонентів психомовленнєвої діяльності.

До комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності належить процес утримання складної багатоопераційної структури мовленнєвих дій, операції випереджувального синтезу (ймовірного прогнозування), аналізу та контролю (самоконтролю) на різних рівнях, що сприяє цілісному забезпеченню розвитку мовлення. *Вагомим підґрунтям для опанування школярами художньо-мовленнєвою діяльністю є вміння:*

- концентрувати увагу на зображенні, цілісно сприймати його зміст, запам'ятовувати окремі складові, їх просторове розташування;
- порівнювати малюнки за технікою виконання, світловим, колірним рішенням, змістом;
- аналізувати ілюстрації до художніх творів;
- засвоювати та узагальнювати безпечні способи дій із художніми інструментами та матеріалами;
- прогнозувати створення предметного чи сюжетного зображення;
- синтезувати сформовані навички у власній практичній діяльності;
- застосовувати навички поточного та кінцевого контролю на смислового, зорового, слухового та рухового рівні;
- координувати ручну та дрібну моторику під час створення художніх образів.

Складовими лінгвістичного компонента мовленнєвої діяльності (за Є. Ф. Соботович) є розуміння мовлення, фонетико-фонематична, лексико-граматична складові, зв'язне мовлення. Без *розуміння мовлення* неможливе подальше оволодіння навчальною, у т. ч. й художньо-практичною образотворчою діяльністю, тому на початкових етапах (особливо у підготовчому-першому класах), учитель має звертати увагу на засвоєння мистецьких термінів і понять на імпресивному рівні, на багаторазове повторення та закріплення навчального матеріалу школярами. Під час уроків при вмілому керівництві вчителя в учнів підвищується рівень розуміння кількаступеневих вербальних інструкцій педагога, відбувається уточнення *категоріального* (від слова «категорія», чи найменування)

рівня лексичних узагальнень різних частин мови, тобто здійснюється актуалізація раніше засвоєних знань, встановлення міжпредметних зв'язків.

Виправлення вад фонетико-фонематичної складової мовлення школярів відбувається не лише під час спеціальних корекційно-розвивальних занять, а й на кожному уроці зокрема. Завдяки тісній співпраці з учителем-логопедом учитель образотворчого мистецтва через «екран звуковимови» може бачити, які саме звуки кожен із учнів вже вміє вимовляти. Це допоможе створити мотиваційну основу для подолання мовленнєвих вад школярами та виробити адекватні вимоги до усних відповідей тих учнів, які ще не оволоділи в достатній мірі правильним мовленням.

Засвоєння нових лексем на уроці пов'язане із їх цілісним розумінням і розрізненням на слух тих фонем, які входять до їх складу. Тому так важливо для дітей із ТПМ навчитися порівнювати та диференціювати слова схожі за звучанням: наприклад, туш – душ, гумка – сумка, ляпка – лапка, лінія – лідія і т. п. Знайомлячи учнів із новим мистецьким поняттям чи терміном, учителю доцільно цілісно промовити його, потім поскладово, акцентовано, виокремлюючи складні для вимови дітей звуки (це, переважно, свистячі, шиплячі та сонори), запропонувати повторити це слово школярам сильнішим у мовленнєвому плані, далі спряжено, відображено повторити з більш слабкими учнями, а в кінці діти почергово це роблять самостійно. Особливої уваги потребують ті слова, в назві яких наявні корелюючі звуки – наприклад, пейзаж або галерея тощо.

Для кращого запам'ятовування та подальшого відтворення учнями буде корисним написання на окремій картці крупним шрифтом кожного нового терміна. Обов'язковим на уроці є доступне для школярів тлумачення значення лексем, складання речень з цими словами.

Завдяки такій методиці ознайомлення учнів із новими поняттями та термінами у дітей відбувається формування *контекстуально* (від слова «контекст») *зумовлених лексичних узагальнень*, що в подальшому дозволить школярам поступово перевести вивчені слова до активного мистецького словника.

Важливе значення має формування в учнів із ТПМ *лексичної сполучуваності, або валентності, слів*, що полягає у правильному змістовому доборі тієї чи іншої лексеми у словосполученні чи реченні. Наприклад, учитель може запитати школяра: «Покажи, хто малює? А хто фарбує? Хто розфарбовує? Скажи, дівчинка малює чи розфарбовує? Як краще сказати: маляр фарбував чи малював паркан?». Такий вид роботи буде одночасно розвивати і мовлення, і мислення учнів, стимулювати до встановлення елементарних причинно-наслідкових зв'язків.

Збагаченню словника на уроках образотворчого мистецтва сприятиме формування у школярів *лексико-семантичних мовних явищ антонімії, синонімії, багатозначності*. Яскравим прикладом може слугувати добір антонімічних пар якісних прикметників на позначення характерних ознак художніх матеріалів та інструментів: гострий олівець – тупий олівець, довга лінійка – коротка лінійка, товстий маркер – тонкий фломастер, старий альбом – новий альбом тощо. Словник учнів початкових класів із ТПМ тільки на імпресивному рівні поступово збагачується простими синонімами. Наприклад: красивий – гарний, охайний – акуратний, маленький – крихітний і т. п. У третьому класі школярі вивчають твори пейзажного живопису і під керівництвом учителя диференціюють ім'я дівчинки (Марина), особливості його написання з великої літери, та пейзаж із зображенням моря (марина), написання його назви з рядкової літери. Так уточнення значення

багатозначних слів дозволяє збагатити словниковий запас учнів, закріпити правила вживання великої букви.

Щоб у мовленні школярів із ТПМ поступово зникали аграматизми, вчитель образотворчого мистецтва своїм прикладом побудови речень стимулює учнів до правильного узгодження іменників із прикметниками в роді, числі, відмінку, займенників із дієсловами відповідно до числа, роду, часу і виду, нормативної побудови зв'язних висловлювань.

Педагог навчає школярів коментувати свої дії, вживаючи дієслова недоконаного виду у першій особі однини (я маюю...), розповідати про свій малюнок, вживаючи дієслова доконаного виду; складати описову розповідь за картиною, спираючись на навідні питання, план-схему чи алгоритм опису, переказувати художній твір з опорою на ілюстрації художників, свої власні роботи чи роботи однокласників.

Таким чином відбувається цілісне формування художньо-мовленнєвої діяльності учнів із тяжкими порушеннями мовлення.

*На уроках з образотворчого мистецтва вчитель загальноосвітньої школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення здійснює вирішення наступних загальних **навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань**:*

- обов'язково враховує вікові, психофізичні, у т.ч. й мовленнєві (фонетична, фонематична, лексична, граматична складові, зв'язне мовлення), особливості кожного школяра як в індивідуальних, так і колективних формах роботи з метою подолання порушень відповідно до механізмів їх виникнення та з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої і пізнавальної діяльності;

- на основі зображувальної діяльності створює умови для:

- розвитку художніх здібностей та творчого потенціалу учнів, удосконалення їх мовлення;

- вільного, самостійного, різнопланового експериментування з художніми матеріалами (білий, кольоровий, тонований папір, картон, природний матеріал, тканина, фарби, глина, пластилін, солоне тісто), інструментами (пензлики, олівці, фломастери, крейдочки, ножиці, стеки, клейстер (підготовчий клас), клеючий олівець (1 клас), клей ПВА (2–4 клас), тампончики, квачики, штампики, серветки, нитки тощо);

- попередження появи вторинних відхилень у мовленнєвому (наприклад, невротичної форми заїкання на фоні загального недорозвитку мовлення не з'ясованого генезу) та пізнавальному розвитку;

- розширює художній, мовленнєво-пізнавальний світогляд школярів;

- формує в учнів:

- уявлення про образотворче мистецтво, його види і жанри, основні поняття і терміни, систему виражальних засобів, ключові орієнтири сприймання та репродукування творів образотворчого мистецтва;

- стійкий інтерес до образотворчого мистецтва, вміння осмислювати його специфічні особливості;

- уміння орієнтуватися у завданні, встановлювати логічну послідовність виконання зображення чи виготовлення виробу;

- практичні навички репродукування художніх образів, оволодіння техніками та матеріалами за умов багаторазового повторення, використання наочності, залучення графічних алгоритмів і схем, на основі навчально-ігрової та

практичної діяльності (малювання, аплікація, ліплення, оригамі тощо) з метою творчого пізнання та створення художнього образу;

– пізнавальну і мовленнєву активність учнів;

- навчає школярів:

– сприймати і усвідомлювати художньо-образотворчі завдання та передбачати кінцевий результат майбутньої роботи;

– правильно відображати зміст малюнка та ліплення, узагальнені уявлення про циклічність змін у природі;

– у предметних художніх образах передавати колір, форму, фактуру, пропорції, просторове і взаємне розміщення частин, характерні ознаки об'єктів і явищ навколишнього світу на основі знань, спостережень або розгляду наочності тощо; у сюжетних образах – статичність і динамічність, змістові зв'язки між об'єктами, просторові відношення між ними;

– дотримуватись композиційної логіки, визначаючи головне та другорядне, аналізуючи та синтезуючи художні образи;

– втілювати у предметних чи сюжетних образах творчий задум, враження від прочитаних (почутих, складених самостійно) на уроках української мови та літератури (читання) творів;

– планувати свою роботу, адекватно оцінювати результати її виконання;

- збагачує зорові, художні, пізнавальні, мовленнєві враження учнів засобом образотворчої діяльності відповідно до завдань психомовленнєвого розвитку школярів;

- органічно поєднує у навчально-виховному та корекційно-розвивальному процесі художнє, естетичне, морально-духовне виховання та систематичне засвоєння учнями художніх знань, практичних навичок із паралельним розвитком і удосконаленням мовлення;

- активізує зорові уявлення, сенсорний досвід, пізнавальну та мовленнєву діяльність учнів шляхом мотиваційно-ігрової форми уроків;

- творчо інтегрує на уроці різні види діяльності та стимулює до цього учнів шляхом, наприклад, поєднання малювання із ліпленням чи аплікацією, складання зв'язних розповідей за малюнком або їх серією тощо;

- заохочує до:

– відображення учнями в художній формі власних фантазій, переживань, почуттів, думок;

– поступового переходу школярів від наочно-почуттєвих вражень до створення цілісної композиції адекватними образотворчо-виражальними засобами;

– ощадливого використання учнями художніх матеріалів;

- актуалізує словниковий запас школярів із вже вивчених тем і раніше засвоєного навчального матеріалу з інших предметів;

- підтримує особисте творче начало кожного учня, психоемоційне розвантаження школярів шляхом занурення в творчу атмосферу в цілому чи художній образ зокрема;

- удосконалює образотворчі вміння школярів у всіх видах художньої діяльності;

- систематично розвиває в учнів:

– уміння: розуміти єдність форми і колірною вирішення художнього образу; бачити художнє моделювання світу, втілювати його у власних художніх образах; самостійно орфоепічно, лексично та граматично правильно розповідати про створений власноруч малюнок, предмет ліплення, виріб із паперу тощо;

– зв'язне усне мовлення; візуальне та слухове сприймання, спостережливість, окомір, співвіднесеність рухів кисті (кистей) руки (рук) та очей; тактильні та кінестетичні відчуття, моторно-рухову сферу; емоційну та словесно-логічну пам'ять; зорову та слухову увагу; мисленнєві функції та операції, вміння просторового орієнтування, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; образну уяву, фантазію; художньо-естетичне сприймання, чуттєво-емоційну сферу, культуру почуттів; самоконтроль у фонетичній, лексичній, граматичній ланці мовлення та продуктивній діяльності;

• виховує бажання та вміння бачити прекрасне в оточуючому світі, емоційно-естетичне відношення до предметів і явищ, естетичний смак, інтерес до художньої творчої діяльності; прагнення до створення власних неповторних виробів; моральні якості особистості учнів, працелюбність, охайність, наполегливість; взаємодопомогу, уміння працювати як самостійно, так і в колективі; прагнення спілкуватися з дорослими та ровесниками, користуючись правильним і чітким зв'язним мовленням.

З метою ефективного поєднання на уроках художньо-естетичного та мовленнєвого розвитку школярів із ТПМ учитель використовує наступні методи:

• словесні, в яких джерелом знань є усне чи друковане слово, – емоційні та виразні вступні бесіди, використання художньої літератури, пояснення, дискусії, попереджувальне, коментувальне, пояснювальне мовлення щодо послідовності роботи над малюнком чи виготовленням виробу, розповідь за результатами виконаної роботи, називання технік і матеріалів, акцентоване промовляння найбільш складних у фонетичному плані термінів тощо;

• наочні, в яких джерелом знань виступають роботи майстрів народних художніх промислів, твори мистецтва, конкретні предмети чи явища, наочні посібники, – малюнки, ілюстрації, репродукції, схеми, алгоритми (детальні, покрокові, описові), різні вироби (ліплення, поробки з паперу, природного матеріалу тощо), кращі зразки дитячих робіт, скульптури, муляжі, міні-моделі, мультимедійні презентації тощо;

• практичні, завдяки використанню яких учні отримують знання та здобувають уміння, виконуючи практичні дії (тренувальні, навчально-зображувальні, графічні, відтворювальні вправи тощо).

За можливості, для глибшого та емоційнішого засвоєння навчального матеріалу вчитель організовує екскурсії до музеїв (див. додаток 3), картинних галерей, майстерень художників тощо.

На початку уроку доцільно проводити *підготовчу роботу* у вигляді різних видів ігор і вправ на удосконалення та розвиток зорових, слухових, мовленнєвих, мисленнєвих функцій та операцій, моторно-рухових та оптико-рухових навичок.

Під час *змістової частини* уроку за потреби, в залежності від найбільш збережених компонентів мовленнєвої та / чи пізнавальної діяльності школярів, використовуються методи наслідування (засобами слова, малюнка, пластики) та застосування зразка (вербального чи невербального). З метою психоемоційного та фізичного розвантаження вчитель проводить *фізхвилинки* з мовленнєвим та / або

музичним супроводом, які, по можливості, доповнюють чи розширюють зміст навчального матеріалу уроку.

На уроці проводиться також *індивідуальна робота*, спрямована на подолання труднощів технічного характеру і власне мовленнєвих утруднень школярів шляхом цілеспрямованих запитань з боку вчителя, спонукання до коментування учнем своїх дій, спільного кількаразового повторення нового поняття чи терміну, складного для відтворення тощо.

Для індивідуальної роботи як на уроках з образотворчого мистецтва, так і під час виконання домашніх завдань, можна використовувати посібники «Малювання крок за кроком», «Пластилінові фантазії», «Іграшки з природного матеріалу», «Навчайся разом з нами робити оригами» (автори О. Г. Рібцун, Ю. В. Рібцун; К. : Літера ЛТД. – 2011. – 64 с. : – іл. – (Я – чарівник) (для шкіл з українською мовою навчання) чи «Рисование», «Пластелин», «Оригами» (авторы О. Г. Рибцун, Ю. В. Рибцун; К. : Литера ЛТД. – 2010. – 32 с. : – ил.) (для шкіл із російською мовою навчання), схвалені Міністерством освіти і науки України (лист № 1.4/18-Г-667 від 06.08.2010 р.).

Кінцева частина кожного уроку передбачає **оцінювання навчальних досягнень учнів**. Слід пам'ятати, що з підготовчого до четвертого класу оцінювання з предмета «Образотворче мистецтво» здійснюється вчителем словесно, у вигляді усних оцінних суджень, які стосуються лише якісного результату засвоєння навчального матеріалу, а не особистості школяра.

Усне оцінювання має на меті підтримування в учнів 0–1 класів зовнішньої мотивації навчання, на основі якої у школярів 2–4 класів формуватимуться вміння здійснювати контроль і самоконтроль, оцінку та самооцінку своєї діяльності.

Учні з важкими порушеннями мовлення мають значні, подекуди й розбіжні, відмінності в рівні розвитку індивідуальних художніх здібностей і творчих обдарувань, тому навіть за умов найменшого успіху вчитель має підтримувати школяра, використовуючи як словесні (похвала, підбадьорювання), так і невербальні (жести, міміка, голосові модуляції) форми схвалення.

У підготовчому та першому класі вчителю доцільно застосовувати так звані ігрові оцінки – у формі умовних ігрових атрибутів (наприклад, сонечка, фішок, наліпок тощо), а також організовувати виставки дитячих робіт, що стимулюватиме художньо-творчу діяльність учнів.

У 3–4 класі вчителю вже варто використовувати розгорнуте словесне оцінювання із коментуванням, що не тільки сприятиме формуванню контрольних оцінних умінь і навичок школярів, а й удосконалюватиме зв'язне мовлення учнів.

Учитель може спочатку відмітити позитивні аспекти виконаної школярем художньо-практичної роботи, потім коректно визначити недоліки та запропонувати варіанти їх подолання, а наприкінці наголосити щодо впевненості в тому, що наступного разу в учня все вийде значно краще. Саме такий підхід дозволить сформулювати в учнів із ТПМ свідоме ставлення до навчання, віру у власні можливості, інтерес до художньо-практичної діяльності.

Завершує програму кожного класу трикомпонентний *перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності* школярів на кінець навчального року.

Психомовленнєвий компонент «Розуміння змісту навчального матеріалу» включає перелік тих показників у пізнавальній, мовленнєвій діяльності, емоційно-

вольовій сфері, які знаходяться в зоні актуального розвитку (за Л. С. Виготським) учня та є обов'язковими передумовами засвоєння нового навчального матеріалу на невербальному та вербальному рівні.

Психомовленнєвий компонент «Засвоєння знань, формування умінь і навичок» передбачає перелік тих показників, які перебувають у зоні найближчого розвитку школяра і знаходяться на рівні початкового засвоєння чи розширення вже наявних знань, формування нових умінь і навичок.

Операційно-технологічний компонент «Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності» охоплює перелік тих показників у художньо-образотворчій діяльності учня, котрі реалізуються ним самостійно чи з допомогою вчителя у практичній діяльності.

Виокремлення саме таких компонентів допоможе учителю не лише оцінити продуктивність спільної з учнями діяльності, а й проаналізувати ефективність добору форм і методів роботи, що стимулюватимуть учнів до художньо-естетичного зростання.

Підготовчий клас

Відкриваємо віконце в образотворче мистецтво

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Художні матеріали, інструменти, обладнання (9 год.)</i>		
▪ Бесіда «Неповторний світ краси». Формування індивідуального художньо-естетичного досвіду. ▪ Ознайомлення з професією художника. ▪ Правильна організація робочого місця. ▪ Зображувальні інструменти та матеріали. Образотворчо-виражальні засоби. ▪ Папір, його властивості. Види паперу (білий, кольоровий, тонований, глянцевий). ▪ Фактура, цупкість паперу. Придатність паперу для малювання. Формат аркуша. Поняття гла. ▪ Пензлик і його будова. Формоутворюючі рухи. Способи зображення різних видів ліній. Підставки для пензликів. Ємності з водою. Правила їх використання. ▪ Фарби, їх властивості. Фарби для пальчиків. ▪ Гуашеві фарби, їх специфіка (непрозорість, насиченість кольору). ▪ Аквапельні фарби, їх специфіка (прозорість, легкість кольору, плавність переходу одного кольору в інший). Знайомство з палітрою.	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до багатства барв у навколишньому середовищі та в мистецтві; ▪ <i>розуміє та виконує</i> правила безпечного користування матеріалами та інструментами; ▪ <i>прагне</i> словесно висловлювати свою думку, використовуючи правильне фонетично, лексично і граматично зв'язне мовлення; ▪ <i>має уявлення</i> про роботу художника, з допомогою вчителя (з опорою на зразок, навідні запитання, схеми-підказки) <i>може розповісти</i> про неї; ▪ шляхом експериментальної діяльності: – <i>переконується</i>, що папір можна зім'яти, порвати, а при намочанні він розповзається; на ньому залишаються сліди брудних рук, олівців, фломастерів і фарб; – <i>визначає</i> серед кількох зразків папір придатний для малювання; на чому і чим краще малювати;	Формування вміння правильно організувати робоче місце, безпечно користуватися художніми матеріалами та інструментами. Формування здатності до емоційних переживань, активного засвоєння художнього досвіду, самостійної творчої діяльності, саморозвитку й експериментування. Формування контекстуальних лексичних узагальнень на матеріалі іменників на позначення художніх матеріалів, термінів «тло», «фактура», «цупкість», «палітра», «маркер»; якісних прикметників на позначення назв кольорів, видів паперу, фарб, олівців. Формування лексичної системності у вживанні дієслів «малювати», «фарбувати», «розфарбовувати». Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення характерних ознак художніх матеріалів та інструментів. Формування інтонаційно правильного

▪ Олівці (простий, вугільний, цангові, кольорові), їх властивості та основні характеристики. Тверді та м'які олівці. Зміна передачі відтінків кольору від сили натискання на олівець. Гумка. Стругачка. ▪ Фломастери, їх властивості. Однотипність і площинність зображення. Маркери та блони. ▪ Біла та кольорова крейда. Властивості крейди. Пастель, кольорові воскові палички. ▪ Знайомство з нетрадиційними зображувальними матеріалами та зображувальними інструментами (квачики, штампки, трафарети, нитка). ▪ Глина, її властивості. Стеки, їх призначення. ▪ Загальні правила безпечного користування матеріалами та інструментами. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Що побачили мої оченята», «Цікавинки навколо нас», «Королівство олівців і фарб»; «Впізнай, якого кольору?», «Намалюю деревце» (кольорові олівці); «Радісна осінь», «Сумна осінь» (гуашеві фарби); «Густий дрімучий ліс» (воскові крейдочки); «Дме сильний вітер», «Осінній парк» (олівці, воскові крейдочки); «Казкове дерево», «Ми прикрасимо хустинку» (декоративне малювання); – <i>ліплення</i>: «Веселі пальчики», «Блюдечко», «Дари осені», «Овочі та фрукти», «Хто живе в осінньому лісі?», «Загадки-цікавинки»;	– <i>пересвідчується</i>, що інтенсивно насичений колір одержують, повторно зафарбовуючи олівцем площину малюнка; ▪ <i>диференціює та називає</i> (з допомогою вчителя): – зображувальні інструменти та їх призначення, способи використання; – пензлики для малювання та для клею, глину та пластилін; – колір тла; – поняття «малювати», «фарбувати», «зафарбовувати»; ▪ <i>знає</i>, що: – олівцем можна провести нешироку лінію; щоб отримати ширшу, потрібно кілька разів повторити рух боковою стороною грифеля; – зафарбовування малюнка пов'язане із багаторазовими рухами туди – назад (ліворуч – праворуч, згори – донизу); – пензлик тримають вертикально, коли малюють дрібні деталі і трохи нахиляють його, коли треба всією шириною пензлика зафарбувати більшу площину; ▪ <i>вміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): – на дотик визначати вид паперу (глянцевий, оксамитовий, альбомний, серветки); – правильно тримати пензлик, олівець, фломастер, ножиці; – зафарбовувати контур, не лишаючи прогалин; – малювати пензликом різними способами:	оформлення зв'язного мовлення. Формування елементарних навичок самоконтролю за фонетичною, лексичною та граматичною сторонами зв'язного мовлення. Створення умов для багатоаспектної й захоплюючої активності дітей у художньо-естетичному опануванні навколишнього світу. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв предметів оточуючого світу, відносних прикметників на позначення характерних ознак предметів, дієслів на позначення дій із предметами. Уточнення диференційованого значення словотворчих морфем на позначення зменшувально-пестливих суфіксів іменників-назв художніх матеріалів, інструментів; граматичної категорії числа таких іменників. Збагачення словникового запасу образними засобами (папір білий як сніг). Вправлення у словотворенні відносних прикметників від іменників (папір – паперовий). Закріплення вміння узгоджувати іменники з відносними прикметниками у роді, числі та відмінку. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток спостережливості; сприймання,

– комбінування малювання та аплікації: «Казковий будиночок», «Мешканці осіннього лісу», «Що можна купити на ярмарку»; – комбінування малювання та ліплення: «Намалюй те, що зліпили», «У ведмедика в бору гриби, ягоди беру» (колективна робота). Матеріали та техніки виконання (на вибір): фломастери, прості, кольорові, вугільні, цангові олівці, ручки, пензлики різних розмірів, гуашеві фарби, біла та кольорова крейда, пастель, кольорові воскові палички, ватяні палички, ватні тампончики, штампики, трафарети, ковпачки фломастерів; білий, кольоровий, тонований, глянцеви́й папір, аркуші з зошитів, альбоми для дитячої художньої творчості, рулони шпалер на паперовій основі, білий і кольоровий картон, набори оксамитового паперу; фольга різних кольорів на паперовій основі й двостороння, рулони фольги; білі й кольорові паперові серветки; глина, стеки; пензлики для клею, клейстер; губки, мочалки різних розмірів, ганчірочки; фантики на паперовій основі, трубочки для коктейлю, гудзики, намистини; фланелеграф, фартушки тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	широкі лінії зображати усім ворсом, тонкі – кінчиком; наносити мазки, прикладаючи пензлик усім ворсом до паперу; малювати кінчиком пензлика дрібні деталі; – змішувати фарби для отримання нових кольорів і відтінків під час малювання гуашевими фарбами; – підстругувати олівець, користуватися гумкою; – малювати олівцем, із різною силою натискуючи на нього; – зафарбовувати предметні малюнки, добираючи відповідний колір і намагаючись не виходити за межі контуру; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами	уваги різних модальностей; короткочасної зорової та слухової пам'яті; мисленневих операцій аналізу, синтезу, порівняння; імпресивного та експресивного мовлення; зорового контролю; естетичних відчуттів, естетичного смаку; координованості пальців і кистей рук; творчих здібностей, нахилів та інтересів. Виховання бажання оволодіти фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням. Виховання наполегливості, самостійності, самоконтролю, акуратності, інтересу до опанування навичками зображувальної діяльності, участі у мистецьких святах. Виховання художнього смаку й почуття гармонії, бажання брати участь в оформленні класу до свят, використовуючи власні малюнки
Тема 2. Формування естетичного сприймання дійсності (5 год.)		
▪ Бесіда «Краса навколо нас». Збагачення індивідуального художньо-естетичного досвіду.	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (мімікою, в образотворчій діяльності та	Формування естетичної картини світу та основних елементів «Я-концепції» творця. Формування бережливого ставлення до

▪ Загальне ознайомлення з поняттям «образотворче мистецтво». ▪ Поняття художньої діяльності. Художня діяльність як специфічна за своїм змістом і формами вираження активність, спрямована на естетичне опанування світу за допомогою мистецтва. ▪ Поняття художнього образу. Художній образ як основа естетичного досвіду. ▪ Формування естетичного ставлення до художніх образів і виразності явищ. ▪ Різноманітність форм і барв навколишнього світу. Поняття простору. ▪ Предмети оточуючої дійсності; їх складові частини, колір і форма. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «На дерева, на лужок тихо падає сніжок» (квачики, гуашеві фарби), «Що за гостя в нас така?» (за вибором), «Запрошення на Новорічне свято»; «Вогонь добрий, вогонь злий» (воскові крейдочки), «Чарівне блюдечко» (штампики); – <i>ліплення</i>: «Сніжинка-веселинка», «Погодуємо пташок», «Білі зайчики сидять», «Ведмежатко Сплюх»; – <i>комбінування малювання та аплікації</i>: «Снігуронька з лісу до нас завітала», «Чепурний сніговичок», «Бабусина рукавичка», «Будиночок Діда Мороза», «У зимовому лісі» (гуашеві фарби, сіль). Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві фарби, фломастери, прості, кольорові олівці, ручки; глина, стеки;	мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси барв і форм, які зустрічаються у природному доквіллі; ▪ <i>розглядає</i> два однакових сюжетних малюнки, один із яких виконаний охайно, а інший аркуш зім'ятий, на ньому є ляпки, та <i>визначає</i>, який із малюнків сподобався більше, <i>пояснює</i> (з допомогою вчителя) чому саме; ▪ <i>розпізнає</i> та з активною допомогою вчителя (за наслідуванням, спряжено, відображено, поскладове промовляння; промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) <i>називає</i> в творах мистецтва зображення знайомих предметів, істот (людей, тварин), рослин; <i>порівнює</i> їх за розміром, кольором, формою; ▪ <i>намагається</i> копіювати, перемальовувати предмети оточуючого світу; ▪ <i>вміє</i>: – виконувати дво- та багатоступеневі інструкції вчителя; – знаходити прекрасне в людях, оточуючому світі предметів; – відповідати одним словом, словосполученням або реченням (в залежності від особливостей мовленнєвого та психофізичного розвитку) на запитання вчителя; – помічати естетичні зміни в середовищі класу, школи у зв'язку зі святами, по можливості пояснювати причини таких змін;	творів мистецтва. Формування повноти й точності образів сприймання. Формування вміння сприймати та розуміти значення окремих слів, словосполучень, зміст речень і коротких текстів на слух. Формування вміння висловлювати свої думки, вказувати емоції, почуття. Ампліфікація естетичної апперцепції. Сприяння опануванню виразних засобів і естетичних еталонів. Вироблення уміння помічати позитивні зміни в оформленні класу, коридорів, актовій зали школи. Активізація мовленнєвої та пізнавальної активності. Підведення до оцінювання естетичності оточуючого середовища. Розвиток поступального руху від простого образу-уявлення до естетичного узагальнення, від сприймання цілісного образу як одиничного до усвідомлення його внутрішнього змісту. Розвиток естетичного сприймання художніх образів. Розвиток спостережливості; сприймання, уваги та пам'яті різних модальностей; мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння; імпресивного та експресивного мовлення; зорового контролю; ручної та дрібної моторики; естетичного смаку. Виховання інтересу до мистецтва, естетичного розвивального середовища.

кольоровий папір, клейстер тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	висловлювати своє ставлення стосовно них (за допомогою вчителя); ▪ <i>дотримується</i> правил поведінки на уроці, безпечного користування художніми інструментами	Виховання прагнення підтримувати чистоту та порядок у класі, школі, вдома, прикрашати приміщення творами мистецтва, малюнками. Виховання доброзичливого ставлення до інших, потяг до прекрасного, естетичний смак
Узагальнення (1 год.)		
Тема 3. Елементарні основи художньої продуктивної діяльності (9 год.)		
~ 18 ~ ▪ Поглиблення знань про колір, форму, їх виражальні можливості. ▪ Предмети оточуючого світу. Втілення відмінностей предметів за кольором, формою, величиною у малюнку. ▪ Поняття динаміки і статики. Розташування предмета у площині (стоїть, лежить, змінює пози). ▪ Усвідомлення вибору положення аркуша паперу в залежності від форми та розміру об'єкта зображення. ▪ Поняття контуру предмета. Техніка його зображення. ▪ Основні прийоми ліплення (скачування; розкачування; з'єднання кільця; сплющування; витягування; защипування; вдавлення; згладжування; примазування). Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Котики вербові», «Вітальна листівка для мами», «Квіти дощик поливає», «Ведмедик-невалаяйко»; – <i>ліплення</i>: «Пташечка Цінь», «Чашка з	Учень / учениця: ▪ <i>виявляє емоційне ставлення</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до краси зимової і весняної природи в творах мистецтва та в навколишньому світі; ▪ <i>розуміє</i> мету зміни положення аркуша (вертикальне, горизонтальне) в залежності від форми та розміру об'єкта зображення; ▪ <i>прагне</i> вербально спілкуватися, користуючись фонетично, лексично та граматично правильним зв'язним мовленням; ▪ <i>диференціює та називає</i> (за допомогою вчителя): – істот і неістот; – силуетне та контурне зображення предметів; – характерні особливості знайомих предметів; – статичне та динамічне розташування об'єктів; ▪ <i>вміє</i> (з активною участю вчителя – за	Формування вміння співвідносити художній образ і засоби його виразності. Формування вмінь переносити досвід (із незначною допомогою та самостійно) у нові умови та застосовувати у творчих ситуаціях. Формування вміння співвідносити положення аркуша із формою та розміром об'єкта зображення. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії (розмірові поняття, колір, форма, міцність, матеріал тощо) та синонімії (гарний, чудовий, прекрасний) на матеріалі якісних прикметників на позначення характерних ознак художніх матеріалів та інструментів (на рівні імпресивного мовлення). Формування лексичної системності якісних прикметників (симпатичний (хлопчик), красивий (вазон), чудовий (настрій), чарівний (візерунок)). Формування елементарних навичок самоконтролю за фонетичною, лексичною та граматичною сторонами зв'язного мовлення.

блющем», «Ми курчата маленькі, як сонечко жовтенькі», «Хто там плаває в ставочку?»); – комбінування малювання та аплікації: «Колобок, рум'яний бік», «Гуси мої, гуси», «Вусатий-смугасти». Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві фарби, фломастери, прості, кольорові олівці, ручки; глина, стеки; кольоровий папір, клейстер тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	зразком, з опорою на запитання, з використанням схеми, алгоритму тощо): – малювати контур предмета простим олівцем із легким натискуванням на нього;– передавати в малюнках відмінності у кольорі, формі, розмірі однорідних предметів; – ліпити прості предмети з цілого шматка глини; – згладжувати нерівності виліпленого зображення зволженими пальцями; – користуватися стекою під час позначення на ліпних виробках очей, шерсті тварин, пір'я пташок тощо; ▪ <i>прагне</i> використовувати під час ліплення додаткові матеріали (зернятка, намистинки, кісточка тощо); ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами	Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Спонування до експериментування під час естетичного опанування світу. Стимулювання опанування узагальненими (типовими, загальновідомими) і самостійними (варіативними) способами художньої діяльності. Активізація бажання до вербальних висловлювань із використанням фонетично, лексично, граматично правильного зв'язного мовлення. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення назв предметів оточуючого світу, фігур, якісних (колір, величина) і відносних (форма) прикметників на позначення ознак предметів. Розвиток художньо-творчих здібностей у продуктивних видах діяльності. Розвиток сприймання, уваги та пам'яті різних модальностей; мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння; просторового орієнтування; імпресивного та експресивного мовлення; координованості пальців і кистей рук. Виховання наполегливості, самостійності, самоконтролю, акуратності, інтересу до оволодіння навичками зображувальної діяльності

Тема 4. Формування композиційних умінь (4 год.)

▪ Поняття композиції. Предметні та сюжетні композиції. Особливості побудови сюжетних композицій на теми побуту та за змістом знайомих літературних творів. ▪ Сюжетне і тематичне малювання. Співвідношення різних за величиною предметів у сюжеті (люди менші, ніж будинки, але більші за квіти). Послідовність роботи під час тематичного малювання. Створення виразних художніх образів із використанням різних інструментів і матеріалів. ▪ Елементарні поняття пропорції та композиції. Розташування зображення на аркуші з урахуванням його пропорцій (якщо предмет витягнутий у висоту, розташовувати його на аркуші вертикально; якщо витягнутий у ширину, – горизонтально). Виразність художнього образу в ліпленні. ▪ Закріплення способів і прийомів малювання різними зображувальними матеріалами. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Розцвіли кульбабки в лузі» (квачики), «Мімоза для матусі» (ватні палички), «Весняний парк» (монотипія); – <i>ліплення</i>: «Віночок із весняних квітів», «Наш незвичайний світлофор», «Улюблені пернаті друзі»; – <i>комбінування малювання та аплікації</i>:	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває і намагається виразити</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси барв, форм об’єктів навколишнього світу; ▪ <i>має елементарні уявлення</i> про композицію та її види; ▪ <i>розрізняє та називає</i> (за допомогою вчителя): – колір, розмір предметів і їх складових частин; – предметні та сюжетні композиції; ▪ <i>вміє</i> (з активною допомогою вчителя – за зразком, з опорою на запитання, з використанням схеми, алгоритму тощо): – орієнтуватися на площині аркуша паперу (центр, або середина, верхній – нижній, правий – лівий краї); – для створення сюжету відбирати об’єкти (мініатюрні іграшки, силуетні зображення тощо) відповідні за змістом, кольором, розміром; – створювати прості сюжетні композиції до знайомих казок, спочатку розміщуючи на аркуші готові силуетні зображення людей і тварин із урахуванням їх просторового розташування, а згодом зображуючи; – відтворювати колір, розмір предметів і їх частин різними художніми засобами з дотриманням пропорцій;	Формування композиційних зображувальних умінь і навичок. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв’язне мовлення. Формування контекстуальних лексичних узагальнень на матеріалі іменників на позначення понять «композиція», «пропорції»; відносних прикметників на позначення видів композицій. Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Формування елементарних навичок самоконтролю за фонетичною, лексичною та граматичною сторонами зв’язного мовлення. Формування самостійності у художній діяльності. Закріплення способів і прийомів малювання різними зображувальними матеріалами. Удосконалення вміння розуміти послідовність подій, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки з опорою на слухове сприймання мовлення. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Заохочення до експериментування під час естетичного опанування світу. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення.

«Квітуча галявина», «Подорож їжачка лісом», «Квітка здоров'я» (колективна робота). Матеріали та техніки виконання (на вибір): фломастери, прості, кольорові олівці, ручки, пензлики, гуашеві фарби; глина, стеки; кольоровий папір, клейстер тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	– розташовувати зображення на смужці, по всьому аркушу; – елементарно розповісти про сюжет композиції; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами	Розвиток сприймання, уваги та пам'яті різних модальностей; мисленевих операцій аналізу, синтезу, порівняння; просторового орієнтування; імпресивного та експресивного мовлення; емоційно-вольової сфери; координованості пальців і кистей рук; естетичного смаку. Виховання інтересу до опанування навичками зображувальної діяльності, морально-етичних норм, наполегливості, самоконтролю, охайності, відчуття задоволення від процесу виконання роботи та її результатів
<i>Тема 5. Розвиток творчості у декоративній діяльності (5 год.)</i>		
▪ Природа та твори декоративного мистецтва як джерело матеріалу для декоративних видів діяльності учнів. Первинне знайомство з творами декоративно-прикладного мистецтва (кераміка, вишивка, розпис). ▪ Елементарні графічні навички декоративного малювання. ▪ Силуетна форма. Характеристики силуету. ▪ Поняття візерунка та його структурні особливості. Ритмічність як основна ознака візерунка. Побудова візерунка. Особливості розміщення елементів візерунка на смужі та круглій формі. ▪ Декоративне ліплення. Диференціація реалістичних і декоративних художніх образів.	Учень / учениця: ▪ <i>виявляє й елементарно висловлює</i> (за допомогою вчителя) своє емоційне ставлення щодо творів декоративно-прикладного мистецтва; ▪ <i>впізнає та називає</i> (за допомогою вчителя): – силуетне зображення предметів; – візерунок серед інших декоративних образів; ▪ <i>вміє</i> з опорою на невербальний і вербальний зразок учителя, а згодом без нього: – називати геометричні фігури (круг, квадрат) і основні кольори (червоний, жовтий, синій); – розрізняти реалістичні та декоративні художні образи; – рівномірно викладати візерунок на смужі	Формування розуміння краси декоративного мистецтва. Формування вміння орієнтуватися на аркуші. Формування вміння гармонійно поєднувати кольори у малюнках. Формування вміння працювати в колективі під час виготовлення панно з декоративних візерунків. Одночасне формування естетичного ставлення до світу та художнього розвитку засобами різних видів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в естетичній діяльності. Розширення знань та уявлень про оточуючий світ. Збагачення сенсорного, художнього, пізнавального, мовленнєвого досвіду. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами.

Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Красива серветочка», «Чарівний рушничок», «Декоративні фантазії» (панно); – <i>ліплення</i>: «Чудовий кошечка», «Пташечка-свищик», «Голосистий півник»; – <i>комбінування декоративного малювання та аплікації</i>: «Розмалюю коника, розмалюю», «Квітчастий килимок» (колективна робота). Матеріали та техніки виконання (на вибір): фломастери, кольорові олівці, ручки, пензлики, гуашеві фарби, трафарети, квачики, штампки, тампончики; глина, стеки; кольоровий папір, клейстер тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	та круглій формі з готових геометричних фігур (круг, квадрат) і рослинних елементів (листочок, завиток, квітка тощо), чергуючи їх; – не виходячи за лінію контуру, зафарбовувати елементи візерунка; – створювати простий візерунок, користуючись квачиком; – елементарно зображати різні орнаменти на площині паперу, користуючись гуашевими фарбами; – прибирати робоче місце; ▪ <i>прагне</i>: – прикрашати візерунками виліплені предмети за зразками декоративного мистецтва, використовуючи гуашеві фарби; – працювати в колективі під час виготовлення декоративного панно; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами	Збудження внутрішніх прагнень учнів до активного фонетично, лексично та граматично правильного зв'язного мовлення. Удосконалення вміння розуміти послідовність подій, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки з опорою на слухове сприймання мовлення. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення знань та уявлень про предмети і явища оточуючого світу. Поетапний розвиток від елементарного наочно-почуттєвого враження до можливості створення оригінального образу виражальними засобами. Розвиток естетичного сприймання під час безпосереднього ознайомлення з творами декоративного мистецтва, уміння цінувати творчі здобутки українського народу. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті; тактильного, кінестетичного сприймання, мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; ручної та дрібної моторики, зорово-моторної координації. Виховання естетичних смаків, морально-етичних норм, організованості, охайності.
Узагальнення (2 год.)		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів підготовчого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Образотворче мистецтво» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- інтерес та увага до якомога більш різноманітних форм чуттєвого контакту зі світом;
- образне сприйняття на основі інтеграції вербальної та невербальної (зорової та слухової, дотикової та зорової) інформації;
- знаходження прекрасного в людях, оточуючому світі;
- відзначення естетичності в оформленні приміщень;
- розрізнення реалістичних і декоративних художніх образів;
- розуміння правил організації робочого місця, зберігання правильної постави, правил гігієни, культури роботи з художніми матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- впізнавання та називання у творах мистецтва зображень знайомих предметів, тварин, рослин, порівняння їх за розміром, кольором, формою;
- розрізнення та називання силуетних і контурних зображень предметів;
- знання та називання художніх інструментів і матеріалів; здатність елементарно розповісти про їх призначення та способи використання;
- активне експериментування та набуття за допомогою нього знань про форми, кольори, величини, матеріали, просторове розташування предметів;
- засвоєння важливості та доцільності зміни положення аркуша в залежності від форми та розміру об'єктів зображення;
- впізнавання візерунка серед інших декоративних образів;
- розуміння, дотримання та елементарне пояснення послідовності роботи під час малювання та ліплення;
- формулювання задуму перед виконанням роботи, а після її виконання – вербального дво- чи трислівного підсумку;
- контролювання правильності виконання зображення чи виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності (операційно-технологічний компонент)

- дотримання меж контуру під час розфарбовування зображень;
- створення простих сюжетних композицій (у т. ч. до знайомих казок), відображаючи колір, розмір предметів і їх частин різними художніми засобами з дотриманням пропорцій;
- ліплення з глини плоских та об'ємних деталей виробу;
- вміння згладжувати нерівності виробів ліплення, користуватися стеками;
- прибирання робочого місця після завершення роботи;
- виконання правил безпеки під час роботи з художніми інструментами та матеріалами;
- вміння працювати самостійно та в колективі.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

1 клас

Абетка образотворчого мистецтва

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі (8 год.)</i>		
▪ Бесіда «Краса навколо нас». Загальне ознайомлення з поняттям «образотворче мистецтво», а також матеріалами та інструментами, з якими працює художник. ▪ Різноманітність форм навколишнього світу. Прості геометричні фігури: площинні – круг, квадрат, трикутник, прямокутник, овал; об'ємні – куля, куб, циліндр, конус. ▪ Лінія, ляпка, крапка, штрих як засоби створення форми. Графічні матеріали та інструменти. Прийоми роботи графічними інструментами. Ознайомлення з прийомами користування гуашевими фарбами, пензликом. ▪ Види і типи ліній. Виразальні можливості лінії. Створення (на елементарному рівні) виразного образу лінійними засобами на основі творчої уяви. ▪ Елементарні засоби компоновання простих форм на площині. Створення композиції з крапок, ліній, плям. Правила користування гуашевими фарбами та пензликом. ▪ Виразальні можливості силуетної форми. Заповнення площини аркуша силуетними	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси форм, які зустрічаються у природному довкіллі; ▪ <i>виявляє</i> інтерес до творів образотворчого мистецтва та художньої діяльності; ▪ <i>розпізнає</i> прості геометричні фігури (площинні та об'ємні); ▪ <i>називає</i> (за допомогою вчителя): – деякі художні матеріали та інструменти (олівець, фломастер, ручки, крейда, гуашеві фарби, папір, пластилін, природні матеріали); – прості площинні геометричні фігури (круг, квадрат, трикутник, прямокутник, овал); – деякі види ліній (довга, коротка; тонка, товста; пряма, хвиляста, ламана тощо); ▪ <i>уміє</i> (на елементарному рівні) з опорою на вербальний чи невербальний зразок учителя або без нього проводити різноманітні лінії, використовуючи	Формування художньо-естетичного світогляду. Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування вміння орієнтуватися на аркуші. Формування елементарних практичних графічних навичок. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень якісних прикметників на позначення різних видів ліній, відносних прикметників на позначення форми предметів навколишнього світу. Формування елементарних навичок самоконтролю за фонетичною, лексичною та граматичною сторонами зв'язного мовлення. Збагачення сенсорного, художнього, пізнавального, мовленнєвого досвіду. Закріплення вміння розрізняти геометричні фігури, деякі види ліній і правильно називати їх.

зображеннями. ▪ Створення простих форм в об'ємі. Ліплення природніх форм за зразком. Правила роботи з глиною (пластиліном) і стеками. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Що я люблю малювати», «Подивімося у віконце», «Пригоди Лінії і Крапки», «Сяє сонечко ясне», «Веселий Капітошка», «Іде поїзд через гай», «Чарівна скатертина», «Мое рідне місто», «Подарунки чарівниці Осені», «Гарний повітряний змій», «Дерева в нашому парку»; – <i>ліплення</i>: «Загадки з бабусиної грядки», «Ось який у нас кавун!», «Мухомор»; – <i>комбінування малювання з аплікацією</i>: «Кольорові парасольки», «Золоті берізки» (обривна аплікація з елементами декоративного малювання), «Грибна сімейка», «Осінні картини» (аплікація з листя); Матеріали та техніки виконання (на вибір): кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейдочки, гуашеві фарби, пензлики, білий та кольоровий папір; пластилін, стеки; природні матеріали (засушені листочки, квіти) тощо. Поєднання графічних, живописних і змішаних технік, ліплення, аплікації	графічні матеріали та інструменти; коментує свої дії (за допомогою вчителя); ▪ <i>намагається</i> за допомогою зразка, навідних запитань учителя: – раціонально організувати та прибирати робоче місце; – творчо використовувати графічні матеріали та інструменти, гуашеві фарби, стеки, глину (пластилін); – створювати певний образ, використовуючи графічні засоби; – рівномірно розташовувати зображення на площині аркуша; – передавати основний, узагальнений характер форми: лінією, силуетом (у зображенні на площині) або в об'ємі (у ліпленні); – передавати співвіднесеність окремих складових частин форми; – відтворювати форму об'єктів конструктивним способом ліплення (формування цілого з частин); – коментувати свої дії, слідкуючи за орфоепічною, лексичною та граматичною правильністю та чіткістю зв'язного мовлення; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні тематичних завдань, може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою вчителя)	Закріплення вміння узгоджувати іменники з відносними (форма) та якісними (колір, величина) прикметниками у роді, числі та відмінку. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Удосконалення вміння слухати, розуміти та виконувати багатоступеневі інструкції (з двох-трьох складових) учителя. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення уявлень про предмети та явища оточуючого світу. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення художніх матеріалів, інструментів, геометричних фігур. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті; тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; коментувального зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; ручної та дрібної моторики, зорово-моторної координації. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного смаку у сприйманні та відтворенні художніх образів.

		Виховання бажання та вміння доводити справу до кінця. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості
<i>Тема 2. Елементарні засоби компоновання простих форм (7 год.)</i>		
▪ Поняття композиції (на пропедевтичному рівні). Рациональне використання площини аркуша для розміщення зображень. ▪ Розміщення елементів зображення з дотриманням їх просторового взаємного розташування (вгорі, внизу; ліворуч, праворуч; біля, над, під). ▪ Поняття про основні (жовтий, червоний, синій) та похідні (оранжевий, зелений, фіолетовий) кольори. Способи утворення похідних кольорів. Ознайомлення з прийомами користування акварельними фарбами. Закріплення вміння користуватися гуашевими фарбами, палітрами. ▪ Ознайомлення зі спектральними кольорами та їх послідовністю. Освітлення і затемнення спектральних кольорів; відтінки кольорів (світло-зелений, темно-синій та ін.). ▪ Ознайомлення з теплими і холодними кольорами. ▪ Поняття декору. Витинанки як симетрична форма із застосуванням однієї вісі симетрії. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Веселкові кольори», «Квітка-семицвітка», «Що за гостя в нас така?»	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває та намагається виразити</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до багатства барв у навколишньому середовищі та в мистецтві; ▪ <i>розпізнає та називає</i> (при потребі – за допомогою вчителя): – матеріали та інструменти, необхідні для малювання; – три основні кольори та похідні від них, користується ними в практичній діяльності; – спектральні кольори; ▪ <i>уміє</i> (на елементарному рівні) з опорою на вербальний чи невербальний зразок учителя або без нього користуватися палітрою; ▪ <i>намагається</i> (на елементарному рівні): – рівномірно розташовувати зображувані елементи, заповнюючи площину аркуша; – працювати відразу фарбами (без попереднього нанесення контуру олівцем); – утворювати похідні кольори шляхом змішування основних кольорів (освітлення способом додавання білил або затемнення способом додавання темної фарби);	Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування уявлень про композицію, вісь симетрії, декор. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення матеріалів та інструментів, необхідних для малювання; якісних прикметників на позначення основних, похідних і спектральних кольорів. Формування значення узагальнювальних іменників на позначення художніх інструментів. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення кольорів і прислівників на позначення просторового розташування предметів. Формування уміння користуватися знайомими художніми матеріалами та інструментами.

(ялинка), «Шуба бабусі Зими», «Барвисті коники» (декоративне малювання); – <i>ліплення</i>: «Дзвінки дзвіночки», «Отака собі картина» (рельєфне ліплення за задумом); – <i>комбінування малювання та аплікації</i>: «Ялинка-красуні», «Дім занесений снігом»; – <i>витинання</i>: «Квітка Снігової королеви». Матеріали та техніки виконання (на вибір): гуашеві, акварельні фарби, пензлики, фломастери, ручки, крейдочки, білий та кольоровий, тонований папір; стеки, пластилін; фольга, ножиці тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, ліплення, аплікація (з можливим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), витинання	– оздоблювати простими силуетними елементами геометричні форми; – коментувати свої дії, слідкуючи за орфоепічною, лексичною та граматичною правильністю та чіткістю зв'язного мовлення (за допомогою вчителя); ▪ <i>має елементарне уявлення про</i>: – основні правила організації свого робочого місця; – послідовність роботи над малюнком; – правила безпечної та раціональної роботи з художніми матеріалами та інструментами; ▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з пензликами, стеками; може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою вчителя); ▪ <i>прагне</i>: – розповідати про послідовність виготовлення виробів (за допомогою вчителя та самостійно); – прикрашати приміщення художніми виробами, створеними власними руками	Закріплення вміння орієнтуватися на аркуші. Удосконалення складової структури слів шляхом відпрацювання ритмічних елементів різної складності та добору рим. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення геометричних форм. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; коментувального, пояснювального зв'язного мовлення, чуття ритму; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причину-наслідкові зв'язки; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування на площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; ручної та дрібної моторики, зорово-моторної координації. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного смаку. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості, наполегливості під час виконання роботи

Узагальнення (1 год.)

Тема 3. Зображення основних форм і їхніх частин у графіці та живописі (9 год.)

▪ Розмаїття форм. Взаємозв'язок основної форми та її частин. ▪ Особливості зображення складної форми на основі простих форм. Порівняння розмірів форм та їх складових частин. Усвідомлення вибору положення аркуша паперу в залежності від форми об'єкта зображення. ▪ Виразальні можливості ліній (актуалізація знань). Створення виразного образу графічними засобами на основі творчої уяви. ▪ Знайомство з лінією обрїю. Поняття плановості. Ознайомлення з технікою забризкування. ▪ Поглиблення знань про колір, його виразальні можливості. Асоціативне сприйняття кольорів (<i>веселий, легкий, ніжний</i> тощо). ▪ Створення засобами кольору виразності образу певного характеру чи настрою. ▪ Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів (блакитний – синій – фіолетовий, світло-зелений – зелений – темно-зелений тощо). ▪ Симетрія як засіб гармонізації форми. Ознайомлення з технікою монотипії. Основні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Фантастичні квіти» (змішування кольорів), «Зимові гості –	Учень / учениця: ▪ <i>виявляє емоційне ставлення</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до краси зимової і весняної природи в творах мистецтва та в навколишньому світі; ▪ <i>аналізує</i> (за допомогою вчителя) основну форму, її взаємозв'язок із частинами; ▪ <i>розпізнає і називає</i> (при потребі – за допомогою вчителя): – холодні і теплі кольори та їх відтінки; – основні й похідні кольори, відтінки кольорів (темно-фіолетовий, жовто-зелений); ▪ <i>намагається</i>: – раціонально організувати робоче місце; – передавати в зображенні елементарні співвідношення частин форми; – раціонально заповнювати аркуш зображенням; – розміщувати зображення предметів у межах площини землі; – за допомогою використання плану-схеми чи алгоритму (детального, покрокового, описового – за потреби) передавати стан природи (зимової, весняної) засобами живопису, розповідати про нього (за участю вчителя); – коментувати свої дії, складати розповідь за малюнком, слідкуючи за орфоепічною,	Знайомство з новими художніми техніками. Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Формування уявлень про лінію обрїю, плановість. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення художніх технік; якісних прикметників на позначення основних і похідних кольорів, їх відтінків. Формування лексичної системності для кращого розуміння гармонії споріднених кольорів. Формування вміння робити правильний вибір у розташуванні аркуша відповідно до зображуваних об'єктів. Поетапне формування вміння фонетично, лексично та граматично правильно складати розповідь про стан природи з опорою на план-схему чи алгоритм. Уточнення уявлень про сезонні зміни в природі у зимовий і весняний період. Уточнення знань про виразальні можливості ліній, симетрію. Удосконалення зображувальних навичок.

снігурі», «Зимові заметілі», «Перші підсніжники», «Теплі гарні рукавички» (декоративне малювання), «Зимовий день» (монотипія), «Сонячний колір» (малювання-експериментування); – <i>ліплення</i>: «Зимові розваги», «Весняний килим» (зі джгутиків); – <i>комбінування малювання та аплікації</i>: «Зірочки-танцюристкі», «Веселі сніговички» (аплікація з паперу з елементами декоративного малювання), «Котики вербові»; Матеріали та техніки виконання (на вибір): фломастери, кольорові олівці, ручки, воскові крейдочки, гуашеві, акварельні фарби, пензлики, кольоровий, тонований папір; пластилін, стеки тощо. Ляпкографія, техніка забризкування, монотипія, ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	лексичною та граматичною правильністю та чіткістю зв'язного мовлення (за допомогою вчителя); ▪ <i>має уявлення про</i>: – необхідність свідомого вибору розташування аркуша паперу (горизонтально, вертикально) в залежності від форми та величини об'єкта зображення; – виражальні можливості кольору та його роль у створенні художнього образу; – роль вісі симетрії у створенні силуетної симетричної форми; ▪ <i>уміє</i> (на елементарному рівні) з опорою на вербальний чи невербальний зразок учителя або без нього: – користуватися палітрою; – змішувати фарби з метою отримання необхідних (світлих, темних) відтінків кольорів; – малювати на площині фарбами (крейдочками, олівцями, фломастерами) одразу на аркуші без попереднього нанесення контуру олівцем; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами; може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою учителя)	Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; асоціативного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, операції ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування на площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; ручної та дрібної моторики, зорово-моторної координації. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного ставлення до виробів художньої діяльності. Виховання наполегливості під час виконанні роботи. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості
Тема 4. Цілісність форми в скульптурі та архітектурі (4 год.)		
▪ Цілісність форми. Особливості створення складної форми на основі простих. ▪ Зображення об'ємних птахів, тварин з	Учень / учениця: ▪ <i>відчуває і намагається виразити</i> (в образотворчій діяльності та мовленнєвими	Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне

урахуванням пропорцій. Узгодження ▪ основної форми з елементами декору. ▪ Поняття про будову тіла людини (тулуб, голова, руки, ноги), порівняння частин тіла за формою та розміром. Складові частини будівель. Визначення основного (геометричного) характеру будівлі. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «На будівництві», «Чарівна пташка», «Як зайчик шубку міняв», «Веселий клоун» (з передачам міміки та рухів), «Місто в тумані» (на вологому папері); – <i>ліплення</i>: «Дід Мазай і зайці», «Інопланетянин», «Кумедні мавпочки» (ліплення з елементами аплікації та конструювання); – <i>комбінування малювання та роботи з папером</i>: «Багатоповерхівка» (аплікація), «Ошатні метелики» (оригамі). Матеріали та техніки виконання (на вибір): фломастери, кольорові олівці, ручки, гуашеві, акварельні фарби, пензлики, кольоровий папір; пластилін, стеки тощо. Ліплення, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси форм навколишнього світу; ▪ <i>розпізнає й називає</i> (за допомогою вчителя): – прості об’ємні геометричні фігури (куля, куб, циліндр, конус); – основні складові частини споруд, будови птахів, тварин, людини; <i>має уявлення про</i> особливості ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу (глина, пластилін, солоне тісто); ▪ <i>намагається</i>: – передавати в об’ємі елементарні співвідношення частин форми; – узгоджувати елементи оздоблення з основною формою; – коментувати свої дії, складати розповідь за малюнком, слідкуючи за орфоепічною, лексичною та граматичною правильністю та чіткістю зв’язного мовлення (за допомогою вчителя); ▪ <i>проявляє</i> кмітливість, аналітичне мислення в процесі виконання дидактичних вправ; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, може пояснити важливість дотримання правил	мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення художніх технік; відносних прикметників на позначення основних і похідних кольорів, їх відтінків. Формування лексичної системності для кращої диференціації при називанні частин тіла людей і тварин (ноги – руки – лапи). Формування вміння ліпити із суцільного шматка пластичного матеріалу. Закріплення уявлень про форму, колір, розмір предметів, будову їх частин і взаємне розташування. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення простих об’ємних геометричних фігур, складових частин предметів. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Вправляння у фонетично, лексично та граматично правильному розповіданні про виготовлення виробів з опорою на план-схему чи алгоритм. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам’яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв’язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу; просторового орієнтування на площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-

		вольової сфери, фантазії, творчої уяви; ручної та дрібної моторики, зорово-моторної координації. Виховання морально-етичних норм, дисциплінованості
<i>Тема 5. Стилiзування й орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві (4 год.)</i>		
~ 31 ~ ▪ Розширення уявлень про декоративне прикрашання форм геометричними елементами. Поєднання декору із силуетною формою. Поняття візерунка та орнаменту (на елементарному рівні). Спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту. ▪ Створення декоративного образу із суцільного шматка пластиліну. Елементарна узгодженість декору з об'ємною формою. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Декоративні фантазії» (за задумом), «Сорочка-вишиванка», «Чарівні кульки» (малювання на повітряних кульках); – <i>ліплення</i>: «Мурашки в мурашнику» (колективна робота), «Опішнянська іграшка»; – <i>комбiнування малювання та аплікації</i>: «Соловейко на калині», «Кицькин дiм», «Орнамент для скатертини»; – <i>комбiнування малювання та оригамі</i>: «Рибка Буль», «Зайчик Хрум».	Учень / учениця: ▪ <i>виявляє й елементарно висловлює</i> (за допомогою вчителя) своє емоційно-ціннісне ставлення до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва, використовуючи при цьому засвоєні художні терміни та поняття; ▪ <i>має уявлення про</i> візерунок та орнамент, спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту; ▪ <i>намагається</i>: – раціонально організувати робоче місце; – спрощувати на елементарному рівні природні форми; – поєднувати силуетну форму та декор; – за допомогою використання плану-схеми чи алгоритму (детального, покрокового, описового – за потреби) виконувати об'ємні зображення із суцільного шматка пластичного матеріалу та прикрашати їх декором (з участю вчителя); – коментувати свої дії, складати розповідь за малюнком і їх серією, слідкуючи за орфоепічною, лексичною та граматичною правильністю та чіткістю зв'язного мовлення (за допомогою вчителя);	Актуалізація знань основних вивчених понять і термінів образотворчого мистецтва. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Формування самостійності у діяльності. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення стилізування й орнаментального оздоблення форм. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного діалогічного та монологічного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, операції ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування на

Матеріали та техніки виготовлення (на вибір): пензлики, гуашеві фарби, фломастери, ручки, олівці, білий чи кольоровий папір; пластилін (глина) тощо. Ліплення, аплікація (можливо, у поєднанні чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), розпис, оригамі, графічні, живописні та змішані техніки	▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами; може пояснити важливість дотримання правил (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ <i>володіє</i> елементарними навичками роботи в колективі, користуючись при цьому зв'язним діалогічним і монологічним мовленням (за допомогою вчителя та самостійно)	площині аркуша, в малюнках та предметах ліплення; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного ставлення до виробів художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, навичок колективізму, організованості, охайності, дисциплінованості. Виховання відчуття задоволення від процесу виконання роботи
<i>Узагальнення (2 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів першого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Образотворче мистецтво» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- вміння бачити естетичну красу оточуючого світу;
- емоційне ставлення (його невербальне та вербальне вираження) до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва;
- здатність до прояву емпатії невербальними та вербальними засобами;
- розрізнення та називання складових частин споруд, будови тіла тварин, людини;
- вміння порівнювати предмети, різні за формою та величиною, розповідати про результати порівняння;
- розуміння виражальних можливостей ліній, гармонії споріднених кольорів;
- усвідомлення вибору положення аркуша паперу в залежності від форми та розміру об'єкта зображення;
- акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності побудови словосполучень і речень;
- організація робочого місця, дотримання правильної постави, прибирання робочого місця після завершення роботи;
- усвідомлення і виконання правил роботи з художніми інструментами та матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- впізнавання та називання ліній, ляпок, штрихів як засобів створення форми;
- розрізнення та називання різних типів кольорів (основні, похідні, спектральні, теплі, холодні; відтінки) як основного засобу художньої виразності;
- диференціація та називання простих площинних та об'ємних геометричних фігур як основного художньо-виражального засобу та самостійного формоутворення;
- елементарне орієнтування у поняттях композиції, плановості, силуетної симетричної форми, вісі симетрії, візерунка, орнаменту, геометричного характеру будівлі;
- контролювання правильності виконання зображення чи виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності (операційно-технологічний компонент):

- проведення окремих видів ліній із використанням різних графічних матеріалів та інструментів;
- раціональне використання площини аркуша для розміщення зображень;
- спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту;
- створення засобами кольору виразності образу певного характеру чи настрою;
- елементарне коментування під час виконання роботи;
- застосування технік забризкування, монотопії, штампування під час створення художніх образів;
- ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу;
- поєднання силуетної форми та декору;
- самостійне створення виражальних образів в різних видах художньої діяльності.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

2 клас

Мова образотворчого мистецтва

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Мова графіки та живопису (8 год.)</i>		
▪ Бесіда «Мистецтво в нашому житті». Пропедевтичне ознайомлення з видами візуальних (образотворчих) мистецтв, головними засобами виразності в них. ▪ Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти. ▪ Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передачі характеру поверхні, форми та декору зображуваних предметів. ▪ Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. ▪ Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти для малювання. ▪ Колір – головний засіб виразності живопису. Передача багатства кольорів та відтінків у роботі з натури. ▪ Основні, похідні, теплі, холодні кольори (актуалізація знань). Збагачення палітри колірних відтінків. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – малювання: «Айстри цвітуть», «Грона	Учень / учениця: ▪ <i>милується, намагається виразити емоційне ставлення</i> (образотворчими та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя, мімікою) до: – різноманітності живих об’єктів і живих істот; – багатства форм і барв у навколишньому світі та творах мистецтва, їх гармонійного поєднання; ▪ <i>визначає найістотніші ознаки живопису та графіки як видів образотворчого мистецтва;</i> ▪ <i>користується назвами</i> (за допомогою вчителя): – елементарних графічних і живописних інструментів і матеріалів; – простих геометричних фігур; – різних ліній; – основних і похідних кольорів та їх відтінків; ▪ <i>має уявлення про:</i> – передачу різних за характером поверхонь графічними засобами (лінія, штрих, крапка, пляма);	Формування уявлень про живопис і графіку як види образотворчого мистецтва, про засоби виразності графіки. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв’язне мовлення. Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності. Формування вміння відображати суттєві ознаки об’єктів. Формування лексичної системності для кращого поєднання форм і барв у художніх образах. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення різних видів ліній, кольорів, емоційних настроїв; прислівників на позначення просторового розташування предметів. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Уточнення знань про основні, похідні, теплі

горобини» (малювання тичком), «Ходить гарбуз по городу» (сюжетне малювання); «Осіннє листя», «Дощовий день» (графіка), «Підводне царство» (колективна робота); – комбінування малювання та аплікації: «Березовий гай» (обриванням), «Вулиця казкового міста» (колективна робота), «Осінній ліс» (з листя); – комбінування малювання та оригамі: «Цуценятко Гавчик», «Кролик Вуханчик». Матеріали та техніки виконання (на вибір): олівець, фломастери, ручки, воскові крейдочки, туш, свічка, гуашеві, акварельні фарби, пензлики; білий та кольоровий папір, картон, тощо. Ляпкографія, монотипія, акватипія, ліплення, аплікація, оригамі, інші графічні, живописні та змішані техніки	– передачу кольором певного настрою в залежності від стану природи (веселий, сумний, тривожний, спокійний тощо); вмє називати їх (за допомогою вчителя та самостійно); – створення друкованого зображення з використанням елементарних прийомів моно- чи акватипії; ▪ уміє: – раціонально організувати та прибирати робоче місце; – передавати прості за характером силуетні форми і поверхні предметів та об'єктів живої природи кольором, різнохарактерними лініями, штрихами, крапками, плямою, супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням (за допомогою вчителя); – передавати простір (земля – небо, вода – небо) та його плановість шляхом вибору лінії обрїю за принципом ближче – нижче, більше; далі – вище, менше; – отримувати похідні кольори та їх відтінки; ▪ дотримується правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами; може пояснити важливість дотримання даних правил	й холодні кольори. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення графічних і живописних інструментів та матеріалів, геометричних фігур, якісних прикметників на позначення різних ліній, відносних прикметників на позначення кольорів і їх відтінків. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток цілісності, структурності, осмисленості зорового, слухового сприймання, довільної уваги, її стійкості, емоційно-образної пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного діалогічного та монологічного мовлення; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; мімічної та артикуляційної моторики, зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання морально-етичних норм, посидючості, прагнення та уміння доводити справу до кінця, навичок колективізму, організованості, охайності.

Узагальнення (1 год.)

Тема 2. Композиційні прийоми графіки та живопису (9 год.)

▪ Композиційні засоби досягнення художньої виразності зображення (вибір розміру зображення). ▪ Пропорції та масштаб. Елементарні поняття про будову фігури людини. ▪ Поняття врівноваженої та неуврівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих і малих елементів. ▪ Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції. ▪ Статична та динамічна композиції. Елементарна передача динамічного стану об'єктів (вітер). ▪ Способи передачі глибини простору за принципом ближче – нижче, ближче – більше, далі – вище, далі – менше. ▪ Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції. ▪ Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації. ▪ Відтворення глибини простору за допомогою кольору, деталізації переднього плану та методу загородження. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Летять у вирій журавлі», «На гілочці один листочок, до зими – один денючок» (графіка), «Зимові картинки»,	Учень / учениця: ▪ <i>виявляє</i> (на рівні вікових психофізичних, у т.ч. й мовленнєвих можливостей) особистісно-ціннісне ставлення до творів мистецтва, прекрасного в житті, прагне до спілкування з ним; ▪ <i>орієнтується в поняттях і вживає</i> (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння, промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках): – у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (формат, пропорції, симетрія тощо); – у художньо-творчій діяльності назви різних колірних відтінків, які використовує для передачі певного стану природи, погоди, настрою; ▪ <i>має уявлення про</i>: – деякі просторові явища (лінію обрїю, ілюзійне зменшення віддалених предметів, часткове загородження дальніх предметів ближніми); – врівноважену та неуврівноважену, симетричну та асиметричну композиції; ▪ <i>уміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): – узгоджувати зображення з форматом; – малювати великі цільні зображення, уникаючи надмірної деталізації; – узгоджувати величину зображення з	Уточнення знань про будову фігури людини, її складові. Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення композиційних засобів досягнення художньої виразності зображення; якісних прикметників на позначення колірної гами. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі прислівників на позначення просторового розташування предметів, якісних прикметників на позначення емоційних станів, характеристик композиції. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; асоціативного мислення,

«Ой весела в нас зима!» (розваги), «Зимова казка» (малювання за уявленням), «Лижник», «Хто як зимує?», «Хто, хто в рукавичці живе?» (ілюстрація до казки «Рукавичка»); – комбінування малювання та роботи з папером: «Зимовий пейзаж» (аплікація обриванням), «Снігурі на гілці» (аплікація), «Сніжинка» (витинанка), «Зайчєня Білянчик» (оригамі), «Вночі сумує сніговик» (аплікація), «Зайчик біленький сидить» (конструювання). Матеріали та техніки виконання (на вибір): кольорові олівці, фломастери, воскові крейдочки, туш, гуашеві, акварельні фарби, пензлики, кольоровий і тонований папір тощо. Монотипія (з графічним доопрацюванням), аплікація, ліплення, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	розміром робочої поверхні; – повною мірою використовувати всю зображувальну площину, заповнювати малюнок кольором, не залишаючи білих прогалів між елементами зображення і тлом (у роботі на білому папері); – передавати (на елементарному рівні) динамічний стан об'єктів; – змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; – розглядати ілюстрацію, елементарно аналізувати її за допомогою навідних запитань учителя, складати зв'язну розповідь з опорою на план-схему; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя); ▪ <i>дотримується</i> правил культури поведінки, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та в самостійній художньо-творчій роботі; може пояснити важливість дотримання цих правил	мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; мімічної та артикуляційної моторики, зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного ставлення до виробів художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості. Виховання відчуття задоволення від процесу виконання роботи

Тема 3. Мова скульптури, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва (7 год.)

▪ Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художника-скульптора. ▪ Поняття про об'єм і фактуру як засоби виразності скульптури. Р ▪ Рельєф (опуклий та заглиблений). Передача	Учень / учениця: ▪ <i>милується і виявляє</i> (образотворчими і мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) емоційне ставлення до краси, створеної руками людини; ▪ <i>спостерігає, порівнює та аналізує</i> (за допомогою вчителя):	Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування уявлень про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, про засоби її виразності; про рельєф і його фактуру; про

фактури поверхні в рельєфі. ▪ Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд. ▪ Силуетне зображення будівель. Спроби передачі просторового явища загородження в зображенні архітектурних об'єктів. ▪ Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та засоби його виразності (декоративні форми й колір, орнамент). ▪ Розширення уявлень про симетричну форму та роль вісі симетрії в її побудові. Поєднання силуетної форми та декору. Основні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Граки прилетіли» (сюжетне малювання), «Моя рідна вулиця», «Будинок, в якому я хочу жити» (за задумом); «Пташечка-свищик», «Весняна сукня» (декоративне малювання); «Диво-звір» (декоративне малювання за М. Приймаченко); – <i>ліплення</i>: «Я перша квіточка весни», «Мімози» (барельєф), «Ой весно, весно, що ти нам принесла?» (колективна робота); – <i>комбінування малювання та аплікації</i>: «Все навколо оживає», «Весняні фантазії»; – <i>комбінування малювання та оригамі</i>: «Квітучий край», «Шпаківня» (конструювання). Матеріали та техніки виконання (на вибір): пластилін, глина, солоне тісто, для рельєфу – картонна основа, гуашеві фарби,	– різницю між скульптурним зображенням і живописним (графічним); – будову та пропорції тіла людини (співвідношення між тулубом і головою, довжиною рук і ніг у порівнянні з тулубом); – складові частини будови тіла тварин; – форми архітектурних споруд; ▪ <i>має уявлення про</i>: – особливості скульптурного зображення (об'ємність, опуклість, узагальненість форми); – заповнення рельєфної форми простим оздобленням; – прийоми розпису; – оптимальну послідовність виконання художньо-творчого завдання; ▪ <i>вживає</i> (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння; промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) спеціальну термінологію у спілкуванні з приводу мистецтва (орнамент, силует, рельєф, архітектура тощо); ▪ <i>називає</i> (за допомогою вчителя та самостійно) основні складові частини будівлі (фундамент, стіни, стеля, дах, вікна, двері); ▪ <i>уміє</i> (за допомогою вчителя – з опорою на невербальний, вербальний зразок, запитання, схему тощо): – виконувати силуетні зображення нескладних архітектурних об'єктів,	архітектуру як вид мистецтва; про декоративно-прикладне мистецтво та його засоби виразності. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування самостійності, організаційних умінь у навчально-практичній діяльності. Формування вміння передавати просторове явище загородження при зображенні архітектурних об'єктів. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Уточнення знань про вісь симетрії, декор. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення складових частин будови тіла людини, тварин, складових будівель; відносних прикметників на позначення геометричних форм. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному

пензлики, білий, кольоровий та тонований папір, фольга, тички, штампики тощо. Ліплення, аплікація, витинання, штампування, декоративний розпис, інші графічні, живописні та змішані техніки тощо	збагачувати їх декором; – на початковому рівні зображати елементи візерунків та орнаментів способом штампування; – розглядати ілюстрацію, скласти зв'язну розповідь за нею; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя); ▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами; може пояснити важливість дотримання даних правил	матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до образотворчого мистецтва, естетичного смаку під час сприймання та створення виробів художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості, уміння доводити справу до кінця. Виховання відчуття задоволення від процесу виконання роботи
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 4. Композиційні прийоми в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві (8 год.)</i>		
▪ Розширення поняття про пропорції тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду об'єкта під час ліплення. ▪ Створення статичного чи динамічного образу в скульптурі. ▪ Декоративна стилізація форми (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі. ▪ Народні іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин. ▪ Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірна гама, символіка писанок різних регіонів України. Використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту.	Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає емоційне ставлення</i> (мімікою, образотворчими та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) до краси явищ навколишнього світу та рукотворної краси; ▪ <i>орієнтується в поняттях і вживає</i> (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння; промовляння акцентоване на важких для дитини звуках) у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (пропорції, орнамент, рослинний і геометричний візерунок, декоративний, ритм, панно тощо);	Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування організаційних умінь у навчально-практичній діяльності. Формування самостійності у діяльності. Формування вміння фонетично, лексично та граматично правильно вживати спеціальну термінологію. Розширення уявлень про об'ємі декоративні образи, про народну іграшку, писанки. Збагачення сенсорного, пізнавального, мовленнєвого досвіду шляхом ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Закріплення навичок безпечного

▪ Вибір формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції. Розширення уявлень про симетричну форму. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Я малюю море» (із використанням нитки), «Чарівні камінчики» (малювання на камінчиках), «Зелений травень» (кольори весни); «Рушничок до свята», «Святковий кошик», «Великодні писанки» (декоративне малювання); «Зацвіли каштани у моєму місті» (із використанням тампончиків, квачиків, штампування); – <i>ліплення</i>: «Морем плавають кити» (колективна робота), «Дивовижні коники й баранці» (ліплення з наступним їх розписом); – <i>комбінування малювання та роботи з папером</i>: «Пишні тюльпани» (аплікація), «Тюльпанчики» (оригамі), «Чарівний птах» (гофрування), «Заморський натюрморт» (колективна аплікація), «Квіти на луках» (аплікація, панорамна композиція). Матеріали та техніки виконання (на вибір): пластилін, глина, солоне тісто, стеки, для рельєфу – картонна основа; пензлики, гуашеві фарби, фломастери, воскові крейдочки; білий, кольоровий і тонований папір тощо. Ліплення, аплікація, декоративний розпис, витинання, графічні, живописні та змішані техніки тощо	▪ <i>сприймає та візуально розрізняє</i>: – круглу скульптуру і рельєф (опуклий, заглиблений); – рослинний і геометричний орнамент; ▪ <i>має уявлення про</i>: – шляхи декоративної стилізації реальної форми; – ритм як засіб створення орнаменту; – особливості кольору в декоративному зображенні; – ефекти поєднання великих і дрібних елементів у декоративній композиції; ▪ <i>уміє</i>: – узгоджувати зображення з форматом; – в об'ємному зображенні створювати виразну цілісну пластичну форму; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами (стеками, ножицями, клеєм); ▪ <i>володіє</i>: – навичками раціональної організації робочого місця; – елементарними навичками роботи в колективі; ▪ <i>прагне</i> прикрашати приміщення власними художніми виробами	користування матеріалами та інструментами. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Уточнення уявлень про орнамент, скульптуру та рельєф. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Удосконалення складової структури слів шляхом відпрацювання ритмічних елементів різної складності та добору рим. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення, чуття ритму; асоціативного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; мімічної та артикуляційної моторики, зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до писанкарства, народної іграшки, естетичного смаку під час сприймання та виготовлення виробів

Продовження таблиці

		художньої діяльності. Виховання навичок колективізму. Виховання прагнення та вміння доводити справу до кінця
<i>Узагальнення (2 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів другого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Образотворче мистецтво» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- емоційне ставлення (його невербальне та вербальне вираження) до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва;
- здатність до прояву емпатії невербальними та вербальними засобами;
- розрізнення та називання складових тіла людини, будівель, форми архітектурних споруд;
- розуміння поняття композиції та опанування нею як засобом художньої виразності;
- усвідомлення симетрії як найпростішого композиційного засобу організації площини;
- розуміння шляхів передачі пропорцій у малюнку;
- акцентування уваги на фонетичній, лексичній, граматичній, змістовій правильності побудови речень;
- самостійна організація робочого місця, його прибирання після завершення роботи;
- виконання правил роботи з художніми інструментами та матеріалами.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- розрізнення та називання зразків живопису, скульптури, архітектури, декоративно-прикладного мистецтва;
- уявлення про композиційні засоби досягнення художньої виразності зображення, використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту;
- знання основних видів композицій (врівноважена, неуврівноважена, статична, динамічна);
- елементарне орієнтування у видах образотворчого мистецтва (графіка, живопис, скульптура), у поняттях архітектури, рельєфу, об'ємі і фактурі як засобах виразності скульптури, лінії обр'ю, композиційного центру, писанкарства;
- вміння фонетично, лексично, стилістично правильно вживати спеціальну термінологію;
- потреба в досягненні якісних результатів за допомогою використання адекватних засобів виразності.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності (операційно-технологічний компонент):

- передача різних за характером поверхонь графічними засобами;
- узгодження величини зображення з розміром робочої поверхні;
- силуетно-площинне зображення квітів і дерев;
- створення друкованих зображень прийомами моно- та акватипії;
- передача простору та його плановості шляхом визначення лінії обр'ю;
- досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих і малих елементів;
- силуетні зображення нескладних архітектурних об'єктів, збагачування їх декором;
- спрощення фігур тварин і птахів при їх декоративному зображенні;
- достатня колористична та композиційна виразність роботи;

- створення статичних і динамічних образів у скульптурі;
- створення декоративних образів в об'ємі;
- супровід виконання роботи орфоепічно, лексично, граматично правильним монологічним мовленням;
- контролювання правильності виконання зображення чи виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком;
- використання умінь, що здобуваються у процесі навчання, у повсякденному житті.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

3 клас

У майстернях художників

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. У майстернях графіка та живописця (8 год.)</i>		
▪ Бесіда «В гостях у художників». Матеріали, інструменти та обладнання художника-графіка. Закріплення знань про графічні техніки. ▪ Вибір засобів виразності графіки для передачі характеру форми та поверхні зображуваних об'єктів і предметів. ▪ Елементарне поняття про ритм. Передача руху в природі графічними засобами. Значення кольору у графічних творах. ▪ Матеріали, інструменти та обладнання художника-живописця. Закріплення знань з основ кольорознавства (основні та похідні кольори, кольоровий спектр, змішування кольорів). ▪ Поглиблення знань про колір як засіб вираження характеру й настрою. ▪ Споріднені кольори; гармонія споріднених кольорів. Кольорові відтінки, нюанси. ▪ Свідомий вибір колірною вирішення. Технічні прийоми роботи гуашевими фарбами. ▪ Технічні прийоми роботи акварельними фарбами. Акварель «по мокрому».	Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя та самостійно) <i>емоційне ставлення</i> до краси навколишнього світу та природи, відображеної у творах графіки та живопису; ▪ <i>розпізнає</i> графічні та живописні твори; ▪ <i>має елементарні уявлення</i> про: – ритм як засіб виразності; – споріднені кольори, кольорові контрасти та нюанси; – особливості роботи акварельними фарбами технікою «по мокрому»; ▪ <i>знає та називає</i> (за допомогою вчителя та самостійно): – головні виражальні засоби графіки та живопису; – основні матеріали та інструменти художника-графіка та живописця; ▪ <i>розуміє та пояснює</i> (з опорою на зразок і запитання вчителя): – значення кольору у графічних творах;	Актуалізація знань про контур, силует, контраст, гармонійний колорит. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування лексичної системності для кращого розуміння гармонії споріднених кольорів. Формування технічних прийомів роботи гуашевими та акварельними фарбами. Закріплення вмінь відтворювати глибину простору за допомогою товщини лінії, передавати рух в природі графічними засобами. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення організаційних умінь у навчально-практичній діяльності. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення матеріалів, інструментів та обладнання художника-живописця; відносних прикметників на позначення основних і

▪ Виконання швидких колірних замальовок асоціативного характеру. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Барви осінньої природи» (змішування фарб), «Осінні квіти й кольори», «Осінь пензлика взяла», «Дощик землю поливає», «Їжачок в тумані», «Вітер з гаєм розмовляє», «На березі моря», «На будівництві», «Синій вечір». Матеріали та техніки виконання (на вибір): простий та кольорові олівці, кулькові, гелеві ручки, воскові крейдочки, фломастери, коректор, гуашеві та акварельні фарби, пензлики, палітра; білий, кольоровий папір чи картон тощо. Акварель «по мокрому», монотипія з графічним доопрацюванням, інші графічні, живописні та змішані техніки	– вибір колірною вирішення у творах живопису; ▪ <i>уміє</i> (за допомогою вчителя та самостійно): – раціонально організувати робоче місце та прибирати його; – використовувати графічні та живописні матеріали й інструменти для виконання практичного завдання; – користуватися палітрою; – утворювати відповідно до задуму відтінки кольорів шляхом змішування фарб; – передавати рух в природі (вітер, хвилі) графічними засобами; відтворювати лінійну перспективу за допомогою товщини лінії; – передавати елементарними засобами глибину простору, шляхом загородження об'єктів другого плану об'єктами першого плану; – аналізувати картину, складати зв'язну розповідь за її змістом з опорою на план-схему, алгоритм чи навідні запитання педагога; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок; ▪ <i>дотримується</i> правил техніки безпеки при створенні творів графіки та живопису	похідних, споріднених і контрастних кольорів. Удосконалення складової структури слів шляхом відпрацювання ритмічних елементів різної складності та добору рим. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення, чуття ритму; асоціативного мислення, мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; мімічної та артикуляційної моторики, зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання естетичного ставлення до виробів художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості, самостійності у діяльності

Тема 2. У майстернях скульптора, архітектора і народних майстрів (7 год.)

▪ Матеріали, інструменти та обладнання художника-скульптора. Передача основної форми будови тварин у простих позах. ▪ Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми. Відтворення фактури зображуваної поверхні. ▪ Матеріали, інструменти та обладнання художника-архітектора. Види архітектури. ▪ Матеріали, інструменти та обладнання народних майстрів. Основні види декоративно-прикладного мистецтва. ▪ Основні види гончарного посуду, різноманітність форм. Узгодженість декору з формою. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: проект-мрія «Дім майбутнього»; «Куманець», «Розписний глечик», «Святкова макітра», «Чарівний горщик», «Веселий коник», «Круторогий баранець» (декоративне малювання); «Лисичка-сестричка і вовк-панібрат», «Мої молодші друзі» (тварини), «Веселі каруселі», «Зимова ніч»; – <i>ліплення</i>: «Новорічні іграшки», «Макітра з варениками», «Посуд для всієї родини» (колективна робота), «Різдва́ний янгол», «Пташка щастя» (барельєф), «Диво-звірі». Матеріали та техніки виконання (на вибір): пластилін, глина, солоне тісто, картонна основа (для роботи у рельєфі); пензлики, гуашеві, акварельні фарби, олівці,	Учень / учениця: ▪ <i>милується й виражає</i> (мімікою, в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя) <i>емоційне ставлення до</i>: – краси творів скульптури та архітектури; – рукотворної краси предметів побуту; ▪ <i>розпізнає</i> твори скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва; ▪ <i>знає та називає</i>: – види скульптури (кругла та рельєф; види рельєфу), архітектури, декоративно-прикладного мистецтва (художня кераміка, вишивка, ткацтво, художня обробка металу та дерева, художній розпис, писанкарство); – основні види гончарного посуду (глечик, куманець, горщик, миска, макітра); ▪ <i>розуміє та пояснює</i> (з опорою на зразок і запитання вчителя): – виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми у скульптурі; – значення орнаментальних композицій у декоративно-прикладному мистецтві; ▪ <i>має елементарне уявлення</i> про творчість скульптора, архітектора, народних майстрів; ▪ <i>уміє</i> за допомогою використання плану-схеми чи алгоритму (детального, покрокового, описового – за потреби), запитань: – раціонально організувати робоче місце та прибирати його;	Актуалізація знань про скульптуру, архітектуру та декоративно-прикладне мистецтво. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування навичок ліплення різними способами. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення видів декоративно-прикладного мистецтва. Формування видо-родового поняття «гончарний посуд». Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення уявлень про народну іграшку, поняття про особливості декоративного образу тварин (баранці, коники, птахи), про крашанки. Закріплення вміння правильно обирати положення аркуша (вертикальне, горизонтальне) в залежності від форми предмета та композиційного задуму. Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності

фломастери, кулькові та гелеві ручки; білий, кольоровий папір чи картон, папір у клітинку, нитки, тканина, фольга, картонні коробочки, різні підручні матеріали тощо. Ліплення, аплікація (з подальшим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), колаж, графічні, живописні та змішані техніки	– ліпити пластичним, конструктивним та комбінованим способами; – передавати у практичній роботі основні форми будови тіла тварин, враховуючи їхні пропорції; – узгоджувати декоративне оздоблення з формою предмета; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя та самостійно); ■ <i>дотримується</i> правил техніки безпеки при створенні скульптурних, архітектурних та декоративно-прикладних творів	мовлення. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення видів скульптури та рельєфу. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення шляхом виховання бажання ділитися отриманими враженнями з ровесниками та дорослими; асоціативного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації, узагальнення; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до народної іграшки, естетичного ставлення до виробів художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості
Узагальнення (1 год.)		

Тема 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту (9 год.)

▪ Ознайомлення з основними жанрами образотворчого мистецтва (на пропедевтичному рівні). ▪ Види пейзажу. Відтворення плановості розміщення об'єктів у просторі шляхом загородження. ▪ Передача глибини простору за допомогою кольору при створенні уявного краєвиду. ▪ Анімалістичний жанр та його особливості. Розвиток навичок у малюванні тварин (звірів, птахів, комах), знання елементарної будови. ▪ Відтворення характерних особливостей силуету тварин у русі. ▪ Портрет у різних видах образотворчого мистецтва. ▪ Актуалізація знань про елементарну будову та основні пропорції фігури людини. Зображення людини у русі. ▪ Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Особливості виділення головного в композиції. ▪ Відтворення з натури композицій з неживих предметів (квіти у вазі, овочі, фрукти, шкільне приладдя тощо). Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Подорож до зимового лісу», «Зимівля звірів», «Ой весела в нас зима!», «В країні Спортландії», «Сім'я казкових героїв», «Клоуни – веселий і сумний», «Мій портрет» (автопортрет), «Чарівний ліс», «Букет від	Учень / учениця: ▪ <i>виражає</i> (мімікою, в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя та самостійно) <i>емоційне ставлення</i> до творів образотворчого мистецтва різних жанрами, застосовуючи найпростіші поняття та терміни; ▪ <i>знає та розрізняє</i> (з незначною допомогою вчителя у вигляді запитань): – особливості будови звірів, птахів, комах; – основні жанри образотворчого мистецтва: пейзаж (краєвид), портрет, натюрморт, анімалістичний; – види пейзажу (гірський, лісовий, міський, марина тощо); ▪ <i>уміє</i> (за допомогою вчителя): – класифікувати твори мистецтва за жанрами; – виділяти головне у композиції (розміром, розташуванням, кольоровим та тональним контрастом); – раціонально заповнювати робочу поверхню аркуша (кольором тла, зображенням фігур та інших елементів композиції); – передавати розміщення об'єктів у просторі шляхом загородження та глибину простору за допомогою кольору при створенні пейзажу та натюрморту; – відтворювати характерні особливості	Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування уявлень про різні жанри образотворчого мистецтва. Поступове введення нових слів у мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення основних жанрів образотворчого мистецтва. Формування лексико-семантичних мовних явищ багатозначності (Марина – марина). Розширення знань та уявлень про оточуючий світ. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення знань про тварин і характерні способи їх пересування. Закріплення вміння виділяти головне у композиції та раціонально заповнювати робочу поверхню аркуша. Удосконалення лексичної системності шляхом добору до іменників-назв тварин дієслів на позначення характерних рухів (іде – біжить – скаче – стрибає – повзе). Удосконалення загальної моторики, розвиток емоційно-вольової сфери шляхом виконання психологічних етюдів на позначення характерних рухів істот (людей, звірів, птахів, комах).

щирого серця», «Пухнасті котики вербові» (натюрморт), «Вже до нас прийшла весна». Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві, акварельні фарби, пастель, фломастери, воскові крейдочки; папір білий, кольоровий, тонований тощо. Монотипія, аплікація, колаж (з використанням різнофактурної тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), силуетне вирізання, графічні, живописні та змішані техніки	силуетів тварин у русі; – зображати фігуру людини у русі; – елементарно аналізувати мистецькі твори, складати зв'язну розповідь за їх змістом; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ <i>свідомо обирає:</i> – матеріали та інструменти, відомі художні техніки для створення роботи відповідного жанру; – лінію обр'ю відповідно до задуманої композиції; ▪ <i>володіє</i> умінням раціонально організувати робоче місце; ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні практичних вправ та художньо-творчих завдань	Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення тварин, їх складових частин. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до художньої діяльності. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості, самостійності у діяльності
<i>Тема 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр (8 год.)</i>		
▪ Побутові теми у творах мистецтва. Поглиблення умінь у створенні багатофігурної композиції. ▪ Зображення тварин та людей в ілюстраціях до казок. Передача індивідуальної характеристики казкового персонажа.	Учень / учениця: ▪ <i>аналізує й інтерпретує</i> (на елементарному рівні з активною допомогою вчителя) живописні та графічні твори на теми побуту; ▪ за зразком, запитаннями учителя <i>висловлює елементарні судження</i> про:	Формування уявлень про багатофігурну композицію та вміння втілювати зображення на папері. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне

▪ Ознайомлення з роботою художників у театрі, з елементами театру (декорації, сцена тощо) та їх призначенням. ▪ Значення форми, кольору, декору у створенні виразних театральних масок. ▪ Роль театального костюма в розкритті образу театального героя. Узгодження форми (деталей одягу) з декором. ▪ Різновиди ляльок в театрі та мультиплікації. Конструювання лялькового персонажу. Використання простої шрифтової композиції під час створення ескізу театральної афіші. ▪ Передача святкового настрою за допомогою кольору та декору у тематичній композиції. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Гарний настрій», «В гостях у Феї», «Цирк, цирк, цирк!» (афіша), «Дивоквітка», «Заквітчалася земля», «Сукня для весни» (декоративне малювання), «Мій оберіг», «Веселі чоловічки» (пальчиковий театр), «В гостях у казки» (фігурки для фланелеграфа), «Улюблений мультфільм»; – <i>комбінування малювання та роботи з папером</i>: «Знаки: цього не можна робити в лісі», «Котигорошко» (аплікація), «Чарівні маски добра і зла». Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві, акварельні фарби, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки, воскові крейдочки, пастель; білий, кольоровий папір, картон, підручні матеріали тощо.	– ілюстрацію як малюнок до літературного твору; – значення терміну «композиція» та роль ескізу у створенні композиції; ▪ <i>має елементарне уявлення</i> та за допомогою вчителя у вигляді зразка, запитань може розповісти про: – професії художників у театрі (декоратор, костюмер, гример тощо); – оздоблення одягу (театального, національного та ін.) декором (вишивкою, аплікацією тощо); ▪ <i>уміє</i> (на елементарному рівні та за допомогою вчителя – з опорою на зразок): – створювати багатофігурну композицію; – виділяти головне в композиції (розміром, розміщенням, кольором, контрастом); – передавати образність, характер маски; – передавати індивідуальні характеристики героїв казок через особливості зовнішніх ознак та одягу; – узгоджувати просту шрифтову композицію з малюнком; – передавати святковий настрій у тематичній композиції за допомогою кольору та декору; – зв’язно розповідати про побачену картину чи переглянуту театральну виставу; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб (за допомогою вчителя та самостійно); ▪ <i>дотримується</i> правил безпечного	мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення професій художників у театрі, основних складових українського національного костюма (сорочка, спідниця, плахта, фартух, шаровари, кептарик тощо). Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення кольорів, емоційних станів. Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Удосконалення загальної моторики, розвиток емоційно-вольової сфери шляхом виконання психологічних етюдів на позначення характерних рухів істот (людей і тварин). Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення предметів українського національного костюма. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам’яті, тактильного, кінестетичного

Аплікація, колаж (з використанням тканини, кольорових вирізок із поліграфічної продукції), графічні, живописні та змішані техніки	користування художніми матеріалами та інструментами; ▪ <i>володіє</i>: – навичками раціональної організації робочого місця; – елементарними навичками роботи в колективі	сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення шляхом вироблення уміння переказувати казки та відтворювати в малюнках індивідуальні характеристики персонажів; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до театру, бажання приймати участь у шкільних спектаклях, у виготовленні театральних костюмів, масок, афіш для вистав
<i>Узагальнення (2 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів третього класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Образотворче мистецтво» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- відчуття прекрасного у навколишній дійсності, предметному світі, творах образотворчого мистецтва;
- вияв допитливості, бажання вчитися;
- розрізнення та називання особливостей будови звірів, птахів, комах;
- розпізнавання графічних і живописних творів;
- встановлення логічних зв'язків між явищами та об'єктами, визначення змісту та основних виражальних засобів;
- прагнення контролювати фонетичну, лексичну, стилістичну та змістову правильність власного мовлення під час розповідей за виконаним малюнком або виготовленим виробом.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- уявлення про колір як засіб вираження характеру та настрою;
- посилене висловлювання відчуттів та емоційних переживань із застосуванням термінології образотворчого мистецтва;
- знання видів пейзажу, скульптури, архітектури, декоративно-прикладного мистецтва, різновидів театру;
- вміння класифікувати твори за жанрами;
- визначення та називання головних виражальних засобів графіки та живопису;
- розрізнення та називання професій художників у театрі, вміння фонетично, лексично, граматично та стилістично правильно розповісти про їх діяльність;
- знання про різноманітні образотворчо-виражальні засоби та шляхи досягнення образно-естетичної виразності;
- орієнтування у поняттях анімалістичного жанру, портрета і натюрморту як жанрів образотворчого мистецтва;
- пояснення особистісного ставлення до художнього твору;
- формулювання задуму, планування майбутньої роботи, коментування творчого процесу, складання розповіді за виконаним малюнком або виготовленим виробом;
- оцінювання результатів власної діяльності та ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності (операційно-технологічний компонент):

- адекватне використання графічних і живописних матеріалів та інструментів, палітри для виконання практичних завдань;
- свідомий вибір колірної рішення;
- виконання швидких колірних замальовок асоціативного характеру;
- малювання аквареллю «по мокрому»;
- відтворення лінійної перспективи за допомогою товщини ліній;
- раціональне заповнення робочої поверхні аркуша;
- адекватний вибір виразності графіки для передачі характеру форми та поверхні зображувальних об'єктів і предметів;
- передача святкового настрою за допомогою кольору та декору у тематичній композиції, простору за допомогою кольору під час створення пейзажу чи натюрморту;

- відтворення з натури композицій із неживих предметів, створення багатофігурних композицій;
- передача у практичній роботі основної форми будови тіла тварин, враховуючи їхні пропорції;
- зображення людей і тварин в ілюстраціях до казок;
- відтворення характерних особливостей силуету тварин і людей у русі;
- передача руху в природі графічними засобами, основної форми будови тварини у простих позах, глибини простору за допомогою кольору під час створення уявного краєвиду;
- відтворення плановості розміщення об'єктів шляхом загородження;
- створення виразних масок і театральних афіш;
- ліплення пластичним, конструктивним і комбінованим способами;
- достатня значення виразності створеного художнього образу;
- опанування образотворчо-виражальними вміннями, техніками виконання, узагальненими способами творчих дій у різних видах художньої діяльності;
- відповідність роботи елементарним художнім вимогам;
- контролювання правильності виконання зображення чи виготовлення виробу шляхом порівняння результату з натурою чи зразком;
- використання умінь, що здобуваються у процесі навчання, у повсякденному житті.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

4 клас

Художній образ у мистецтві

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
<i>Тема 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі (8 год.)</i>		
▪ Бесіда «Художній образ у мистецтві». Поняття про художній образ у мистецтві. Специфіка вирішення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. ▪ Створення художнього образу за допомогою засобів виразності графіки: ліній, штрихів, крапок, плям. ▪ Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу. ▪ Поглиблення знань про колір як засіб вираження характеру й настрою. ▪ Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу. ▪ Форма, колір, декор у створенні певних за характером (позитивних чи негативних) образів. ▪ Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі. ▪ Незвичні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Яким літечко буває?», «І в	Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, в образотворчій діяльності та мовленнєвими засобами) <i>емоційне ставлення</i> до краси в природі та мистецтві, прагнення до власної художньо-творчої праці; ▪ <i>висловлює судження</i> про художній образ в мистецтві (з опорою на зразок учителя); ▪ <i>вживає</i> (за наслідуванням учителя, спряжено, відображено, поскладове промовляння, промовляння, акцентоване на важких для дитини звуках) у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо); ▪ <i>має елементарне уявлення</i> про роль світлотіні у визначенні об'єму округлих предметів та за допомогою вчителя <i>називає</i> її складові; ▪ <i>називає</i> (з опорою на наочність і на запитання вчителя): – основні засоби виразності графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір), скульптури (об'єм, фактура); – види скульптури (кругла, рельєф);	Формування вміння вибирати засоби виразності графіки для передачі характеру форми та поверхні зображуваних об'єктів і предметів; створювати засобами кольору певний за характером виразний образ. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування уявлень про засоби світлотіні. Поступове введення нових слів (світло, півтінь, власна тінь, тінь, що падає) у мовлення. Формування лексичної системності для кращого розуміння гармонії споріднених кольорів. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення кольорів, емоційних станів. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення вміння малювати акварельними фарбами технікою «по мокрому».

городі, і в саду щось цікаве я знайду» (натюрморт), «В ліс прийшла красуня Осінь», «Світ навколо мене», «Кущ калини», «Королівство Графіки»; – ліплення: «На спортивному майданчику», «Кошик з грибами», «Чарівний птах» (малювання пластиліном); – комбінування ліплення та роботи з природним матеріалом: «Лісовичок», «На лісовій галявині» (колективна робота). Матеріали та техніки виконання (на вибір): олівці, фломастери, ручки, пензлики, гуашеві, акварельні фарби; білий та кольоровий папір, картон; глина, пластилін, солоне тісто; природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, техніка виконання малюнка гумкою по тонованій олівцем поверхні, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів	▪ <i>виявляє та визначає</i> (з активною участю вчителя) різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням та живописним (графічним); ▪ <i>аналізує й інтерпретує</i> (на елементарному рівні та при допомозі вчителя у вигляді опірних схем, запитань) твори живопису, графіки, скульптури; ▪ <i>уміє</i> (з незначною допомогою вчителя): – змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; – створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; – створювати художній образ в об'ємі конструктивним чи пластичним способом ліплення; – елементарно аналізувати образотворчий твір, користуючись зв'язним мовленням; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб; – поетапно контролювати процес виконання роботи, адекватно оцінювати результат; ▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами	Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Удосконалення складової структури слів шляхом відпрацювання ритмічних елементів різної складності та добору рим. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення основних засобів виразності живопису, скульптури, видів скульптури. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення шляхом вироблення уміння переказувати казки та відтворювати в малюнках індивідуальні характеристики персонажів; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації,

		диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до сприймання та втілення художніх образів. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисципліни
<i>Тема 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні (7 год.)</i>		
~ 56 ~ ▪ Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладах творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо). ▪ Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційні та колірні особливості творів петриківських майстрів. ▪ Архітектура як будівельне мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку. ▪ Уведення поняття «інтер'єр». Розташування предметів у закритому просторі з урахуванням межі зламу (підлога – стіна). ▪ Поняття дизайну (на пропедевтичному рівні). Ознайомлення зі шрифтом. Уведення слів та чисел у декоративно-орнаментальну композицію. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «За чим я люблю спостерігати»; «Пишні квіти розцвіли», «Пишається калинонька» (Петриківський розпис), «Зайчикова хатка» (декоративне малювання), «Красуня зима», «Запрошення	Учень / учениця: ▪ <i>милується та визначає</i> (образотворчими та мовленнєвими засобами) особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, петриківського розпису); ▪ <i>аналізує й інтерпретує</i> (на елементарному рівні та за допомогою зразка, запитань вчителя, опірних схем, алгоритмів тощо): – народні твори декоративно-прикладного мистецтва; – художні зразки будівельного мистецтва (архітектури); ▪ <i>має елементарні уявлення про</i>: – технічні прийоми та основні елементи петриківського розпису; – композиційні особливості розпису майстрів Петриківки; – значення форми та декору у творах декоративно-ужиткового мистецтва; – залежність форми будівлі від призначення; – інтер'єр як внутрішній вигляд споруди; – прийоми написання слів (чисел) пензлем (паличкою, пальцем); ▪ <i>знає та може пояснити</i> (за допомогою	Формування уявлень про архітектуру як будівельне мистецтво, про визначальну роль форми у створенні художнього образу посуду, глиняної іграшки тощо. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування розуміння асоціативно-образного характеру предметів та об'єктів побуту, будівель. Формування вміння помічати та визначати основні відмінності у технічних прийомах роботи з різними пластичними матеріалами: глиною, пластиліном (солоним тістом). Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення інтер'єру, дизайну, декору як засобу наповнення і збагачення форми. Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей.

на Новорічне свято», «Вітальна листівка»; – <i>ліплення</i>: «Рожевий слон», «Чарівний палац Снігової королеви», «Пластилінові фантазії» (за задумом); – <i>комбінування малювання та роботи з папером</i>: «Зимовий ліс» (аплікація обриванням), «Зимові візерунки» (витинання), «Новорічні прикраси» (оригамі). Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві, акварельні фарби, фломастери, ручки, маркери; папір білий, кольоровий, картон, тканина; глина, пластилін, солоне тісто тощо. Ліплення, аплікація, колаж, конструювання, оригамі, графічні, живописні та змішані техніки	вчителя) різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення; ▪ <i>уміє</i> (на елементарному рівні) з опорою на вербальний чи невербальний зразок учителя або без нього: – створювати декоративну композицію, використовуючи елементи петриківського розпису; – створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об'ємі); – створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб; – поетапно контролювати процес виконання роботи, адекватно оцінювати результат; ▪ <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами; ▪ <i>прагне</i> прикрашати середовище власною художньою працею	Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; асоціативного мислення, мисленневих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання інтересу до народного мистецтва. Виховання вміння планувати виконання своєї роботи, прагнення та уміння доводити справу до кінця. Виховання відчуття задоволення від процесу виконання роботи та її результатів. Виховання морально-етичних норм, організованості, посидючості, охайності, дисциплінованості. Виховання доброзичливого ставлення до образотворчих успіхів ровесників
<i>Узагальнення (1 год.)</i>		
<i>Тема 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві (9 год.)</i>		
▪ Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення	Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, образотворчими та мовленнєвими засобами):	Формування уявлень про основні види образотворчого мистецтва та поділ живописних творів за жанрами.

кліше (картон, гумка, морква, картопля). ▪ Відтворення явищ природи, глибини простору в пейзажному жанрі. Засоби створення художнього образу у пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші). ▪ Пропедевтичні відомості про ілюзійне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину (річка, доріжка тощо). Передача плановості відкритого простору за допомогою кольору та тону. ▪ Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі. Усвідомлення залежності колірної гами від освітлення. ▪ Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва. Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу. ▪ Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників. ▪ Образи тварин у творах художників-аніمالістів. Закріплення понять «пропорції», «динаміка», «статика». Зображення фігури тварини (на площині чи в об'ємі) у статичному або динамічному станах. ▪ Образи людей у портретному жанрі. Засоби створення виразного казкового портретного образу. ▪ Засвоєння знань про будову людського	– емоційне ставлення до краси природи оточуючого світу та відображеної в пейзажних творах; – захоплення від сприймання природних об'єктів (різноманітність та виразність форми, кольору); ▪ <i>знає та використовує у спілкуванні</i> (за допомогою вчителя) мистецтвознавчі терміни і поняття (колірна гама, колорит, нюанс, плани (передній, дальній); ▪ <i>аналізує й інтерпретує</i> (на елементарному рівні та за допомогою зразка, запитань вчителя, з використанням схем, алгоритмів тощо): – твори пейзажного живопису (головним чином стан і настрої природи, палітру кольорів, роль кольору у передачі настрою); – тематичний зміст пейзажних творів, портретів та анімалістичних картин; ▪ <i>має уявлення про:</i> – передачу плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації; – ілюзійне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору; – залежність колірної гами від освітлення; – особливості та основні пропорції форми голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу; ▪ <i>знає:</i> – основні види образотворчого мистецтва та поділ живописних творів за жанрами (пейзаж, натюрморт, портрет тощо); – основні пропорції фігури людини;	Формування вміння диференціювати фантастичне та реалістичне, аналогічні образи в мистецтві. Формування бажання та вміння вербально спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування вміння бачити та використовувати у своїй роботі відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень іменників на позначення мистецтвознавчих термінів і понять. Формування лексико-семантичних мовних явищ антонімії на матеріалі якісних прикметників на позначення розмірових понять, прислівників на позначення просторового розташування предметів, дієслів на позначення протилежних дій. Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Закріплення вміння зображувати істот (тварин і людей) у русі, створювати виразний художній образ. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності

обличчя, пропорції фігури. Зображення людини у статичному та динамічному станах. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Граки прилетіли», «Птахи повернулись до рідного краю»; «Кумедні звірята», «Веселі старти»; «Чудо-Юдо – риба-кит», «На бабусинім дворі», «Я у мами помічник», «Мій найкращий друг (подруга)», «Мої мама і тато» (портрет); – <i>комбінування малювання та роботи з папером</i>: «Привітаємо матусю» (аплікація), «Свято весняної природи» (колективна робота), «Я перша квіточка весни» (об'ємна аплікація). Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві, акварельні фарби, олівці, фломастери; білий, кольоровий, тонований папір, картон; пластилін, глина, солоне тісто тощо. Ляпкографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки	– відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами; ▪ <i>уміє</i>: – передавати стан природи за допомогою графічних та живописних засобів виразності; – відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність) фігури людини і тварин; – створювати зображення тварин та людей у русі; – супроводжувати дії фонетично, лексично та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб; – поетапно контролювати процес виконання роботи, адекватно оцінювати результат; <i>дотримується правил</i> техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами	мовлення. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення частин обличчя людини. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; асоціативного мислення, мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання любові до природи, інтересу до різних мистецьких жанрів. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості. Виховання почуття задоволення від процесу роботи
Тема 4. Образ рідного краю в образотворчому мистецтві (8 год.)		
▪ Узагальнення знань про мову образотворчого мистецтва, його види і жанри. Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю.	Учень / учениця: ▪ <i>милується та виражає</i> (мімікою, образотворчими та мовленнєвими засобами) емоційне ставлення до краси рідного	Формування уявлень про багатопланову тематичну композицію, ландшафтну архітектуру. Формування бажання та вміння вербально

▪ Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам'яті, вміння ▪ сприймати красу природи рідного краю та відтворити її на площині. ▪ Особливості архітектури рідного міста (села). ▪ Важливість збереження пам'яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції. ▪ Зв'язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу. ▪ Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо). ▪ Різноманітність форм металевих виробів. Поняття про ковальське та ливарне мистецтво. ▪ Поняття про оформлення вітрин як один з різновидів прикладного мистецтва. ▪ Прийоми групування предметів різних за розміром та кольором. Створення святкового настрою за допомогою кольору та декору у багатоплановій тематичній композиції. Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): – <i>малювання</i>: «Садок вишневий коло хати»,	населеного пункту; ▪ <i>розуміє та розкриває</i> (з опорою на зразок, запитання вчителя, схеми, алгоритми тощо): – значення образотворчого мистецтва у житті людей; – важливість збереження пам'яток архітектури, історії, культури; – характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (образотворчими та мовленнєвими засобами – за допомогою вчителя); – значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора; ▪ <i>має уявлення про</i>: – види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв'язок з іншими видами мистецтва; – основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, специфічні інструменти, матеріали, художні техніки; – художні традиції рідного краю; ▪ <i>уміє</i> (з опорою на вербальний чи невербальний зразок учителя, запитання): – інтерпретувати зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них; – застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу, інтерпретації та оцінювання художніх творів; – втілювати власні почуття та думки у власній практичній художній діяльності; – супроводжувати дії фонетично, лексично	спілкуватися, використовуючи фонетично, лексично та граматично правильне зв'язне мовлення. Формування контекстуально зумовлених лексичних узагальнень відносних прикметників на позначення ковальського та ливарного мистецтва. Розширення знань та уявлень про красу рідного краю, його архітектурні, історичні та культурні пам'ятки. Закріплення знань про колірну гаму, композиційні засоби та прийоми. Закріплення організаційних умінь і навичок самостійності у навчально-практичній діяльності. Закріплення навичок безпечного користування матеріалами та інструментами. Акцентування уваги на фонетичній, лексичній і граматичній правильності мовлення. Удосконалення інтегративної діяльності аналізаторів, міжпівкульної взаємодії. Уточнення категоріального рівня лексичних узагальнень іменників на позначення видів і жанрів образотворчого мистецтва, основних виражальних засобів, специфічних інструментів, матеріалів, художніх технік. Систематична корекція мовленнєвих помилок під час усних відповідей. Розвиток зорового, слухового сприймання, уваги та пам'яті, тактильного, кінестетичного сприймання, кінетичного праксису; усного зв'язного мовлення; наочно-дійового та

«Україна – рідний дім», «Зацвіла в долині червона калина», «Старий ліхтар», «Веселий фонтан», «Знову цвітуть каштани», «Розмалюю писанку, розмалюю», «Великодній натюрморт», «9 Травня», «Алея Слави», «Святковий салют», «З днем Києва», «Тризуб – єдність життя: мати, батько і дитя». Матеріали та техніки виконання (на вибір): пензлики, гуашеві, акварельні фарби, пастель, туш, воскові крейдочки, вугільні олівці, фломастери, маркери, ручки; білий, кольоровий або тонований папір, картон та ін. різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинанка, конструювання, графічні, живописні та змішані техніки	та граматично правильним мовленням, розповідати про свій малюнок або виріб; – поетапно контролювати процес виконання роботи, адекватно оцінювати результат; – бачити (при спрямуванні вчителя) недоліки у своїй роботі, виправляти їх за допомогою вчителя; ▪ <i>володіє</i>: – навичками раціональної організації робочого місця; – елементарними навичками роботи в колективі; ▪ <i>дотримується</i> правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі	наочно-образного мислення, його усвідомленості, критичності, самостійності; мисленнєвих операцій порівняння, аналізу, синтезу, класифікації, умовиводів; операцій ймовірного прогнозування на лексичному та граматичному рівні; зорового, слухового, смислового, рухового контролю на фонетичному, лексичному, графічному матеріалі; просторового орієнтування; емоційно-вольової сфери, фантазії, творчої уяви; зорово-моторної координації, диференційованих рухів пальців і кистей рук. Виховання любові до природи, інтересу до різних мистецьких жанрів. Виховання морально-етичних норм, організованості, охайності, дисциплінованості, колективізму. Виховання почуття задоволення від виконаної роботи
<i>Узагальнення (2 год.)</i>		

Показниками сформованості галузевої компетентності учнів четвертого класу загальноосвітньої чи спеціальної школи для дітей із тяжкими порушеннями мовлення з предмету «Образотворче мистецтво» на кінець навчального року виступають:

1. Розуміння змісту навчального матеріалу (психомовленнєвий компонент):

- відчуття прекрасного у навколишній дійсності, предметному світі, творах образотворчого мистецтва;
- впізнавання фантазійних і реальних істот у творах образотворчого мистецтва;
- розуміння значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції;
- визначення різниці між круглою скульптурою та рельєфом, між скульптурним зображенням і живописним (графічним);
- контроль фонетичної, лексичної, стилістичної та змістової правильності власного мовлення під час розповідей за картиною, виконаним малюнком або виготовленим виробом.

2. Засвоєння знань, формування умінь і навичок (психомовленнєвий компонент):

- збагачення й систематизація знань про особливості образотворчого, народного, декоративно-прикладного мистецтва і його виразних засобів;
- уявлення про художні традиції рідного краю; малі архітектурні форми; ковальське та ливарне мистецтво;
- знання основних елементів і прийомів петриківського розпису; про ілюзійне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину;
- розвиток загального відчуття міри, здатності до гармонії в самоорганізації, поведінці та творчості;
- обізнаність щодо особливостей розташування предметів у закритому просторі з урахуванням межі зламу (підлога – стіна);
- усвідомлення залежності форми будівлі від призначення;
- розуміння ролі світлотіні у визначенні об'єму округлих предметів, знання її складових;
- самостійний аналіз особливостей наочно сприйнятого матеріалу;
- уміння інтерпретувати зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них;
- пояснення задуму перед виконанням роботи, виділення головного в задумі, визначення етапів виконання художньо-образотворчих завдань на площині та в об'ємі;
- контроль власних практичних дій;
- оцінювання результатів як власної діяльності, так і ровесників.

3. Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності (операційно-технологічний компонент):

- здатність відчувати стиль у створенні художніх образів, втілювати почуття й думки у власній практичній художній діяльності;
- створення виразних художніх образів на площині з допомогою графічних і живописних матеріалів;
- передача в графічних, живописних композиціях образної характеристики зображуваного, виділення головного та підкреслювання ідеї задуму логічно виправданими допоміжними елементами;

– уміння передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності; відтворювати характерні особливості будови та пластичну виразність фігури людини і тварини;

– створення декоративно-орнаментальної композиції; декоративної композиції з використанням елементів петриківського розпису; виразного казкового портретного образу;

– створення художнього образу в об'ємі конструктивним чи пластичним способом ліплення;

– словесне вираження ставлення до творів образотворчого мистецтва, мотивування його, надання емоційно-особистісної, морально-естетичної оцінки; оригінальність рішення узагальненого трактування образу;

– образотворча самостійність, технічна грамотність, індивідуальність у створенні художніх образів;

– аналіз своїх робіт і робіт ровесників із мотивуванням своїх суджень логічними аргументами.

Слід зазначити, що представлені показники можуть варіюватися в залежності від механізмів виникнення та прояву мовленнєвих порушень школярів і з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Словничок-довідничок основних понять і термінів образотворчого мистецтва

Автопортрет – зображення художника, виконане ним самим.

Акварель – прозорі водяні фарби.

Акватинія – друк зображень із застосуванням фарб на водній основі.

Анімалістичний жанр – жанр образотворчого мистецтва, який присвячений зображенню тварин.

Архітектура – мистецтво планувати, будувати та оздоблювати будівлі.

Афіша – надруковане або написане за певною формою оголошення про концерт, виставу, що поміщається в громадському місці.

Барельєф – вид рельєфної скульптури, прикраси на площині, коли зображення виступає над поверхнею не менш, ніж на половину своєї товщини.

Візерунок – малюнок, утворений певними переплетіннями ліній, фігур, кольорів.

Вісь симетрії – уявна пряма лінія, що проходить через середину якогось тіла або простору.

Гравюра – 1. Вид графіки. 2. Спосіб розмножування малюнка за допомогою друкарської форми з дерева чи металу. 3. Пластина, на якій вигравірувано зображення. 4. Відбиток із гравірованої пластини.

Графіка – вид образотворчого мистецтва, у якому зображення створюються лінією та плямою.

Гример – фахівець мистецтва змін обличчя актора відповідно до ролі за допомогою фарб (гриму), пластичних і волосяних накладок, перуки, зачіски тощо.

Гуаш – непрозорі водяні фарби.

Декоративно-ужиткове мистецтво – мистецтво виготовлення художніх виробів для побуту.

Декоратор – театральний художник, який створює декорації.

Декорація – твір мистецтва, призначений для оформлення сцени.

Дизайн – художнє конструювання виробів, проектування їх естетичного вигляду.

Динамічний – здатний до руху, видозмін.

Ескіз – допоміжний малюнок до основного твору.

Жанр – певний вид творів мистецтва, які об'єднує спільна тематика.

Живопис – 1. Вид образотворчого мистецтва, що зображує фарбами предмети і явища реальної дійсності. 2. Твори цього виду мистецтва.

Ілюстрація – вид графіки, що дає образне пояснення до тексту в книзі.

Інтер'єр – жанр образотворчого мистецтва, який відтворює внутрішній простір приміщення.

Кліше – друкарська форма для відтворення ілюстрацій, креслень і т. ін.

Колір – характерна риса предмета, за допомогою якої художник передає багатство барв навколишнього світу.

Композиція – поєднання, сполучення, розташування різних елементів художнього твору.

Контраст – велика різка відмінність в яскравості або насиченості кольорів предметів.

Контур – обриси предмета або фігури.

Костюмер – працівник театру, кіностудії тощо, який готує костюми для спектаклю, кінозйомок.

Лінія – вузька смужка на поверхні.

Ляпка – кольорова крапля невизначеної форми.

Марина – твір пейзажного живопису, який зображує море.

Мистецтво – творче відображення дійсності в художніх образах.

Монотіпія – спосіб друкування у графіці, за якого фарби одного чи кількох кольорів накладають на рівну поверхню металевої дошки й на друкарському верстаті дістають один відбиток.

Натюрморт – один із жанрів образотворчого мистецтва, присвячений художньому відтворенню речей домашнього вжитку, їжі, овочів, фруктів, квітів тощо.

Нюанс – відтінок, ледве помітна різниця в чому-небудь.

Об'єм (тут) – виразно, опукло, яскраво змальований.

Образ – відтворення подій, характеру людини, її найголовніших, найхарактерніших рис тими засобами, якими володіє художник.

Обрій – умовна пряма лінія, що відповідає видимій межі між землею та небом.

Олівець – інструмент для малювання, зазвичай у вигляді графітного стрижня, оправленого в дерев'яну оболонку.

Орнамент – візерунок, що складається з певних елементів, призначений для оздоблення різноманітних предметів, будівель, творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Палітра – невелика дощечка, на якій художник розмішує та змішує фарби.

Пейзаж – жанр живопису або графіки, присвячений зображенню природи, міст, архітектурних комплексів тощо.

Пензлик – інструмент у вигляді прикріпленого до ручки пучка щетини, волосу або шерсті, яким художник наносить фарбу на папір або полотно, картон або дерево.

Писанкарство – мистецтво розмальовування великодніх курячих (рідше гусячих) або декоративних яєць.

Півтінь – слабко освітлений простір між ділянками повної тіні та повного світла.

План (тут) – розміщення об'єктів на зображенні (передній, середній, задній) та їхніх розмірів.

Плановість – планова організація діяльності, роботи.

Пластилін – різноколірна маса з глини й деяких домішок (олії, воску) для ліплення виробів, невеличких моделей, скульптурних ескізів.

Портрет – жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню конкретної людини.

Пропорції – співвідношення частин цілого між собою.

Рельєф (тут) – опукле скульптурне зображення на площині.

Світлотінь – розподіл світлих та тіньових штрихів, плям як засіб передачі об'ємності зображуваного в живописі.

Силует – зображення предмета за допомогою тіньового контуру без деталей усередині.

Симетрія – властивість предмета, за якою одна половина предмета є дзеркальним відбитком іншої.

Скульптура – об'ємно-просторовий вид образотворчого мистецтва, матеріалом для якого слугують глина, пластилін, граніт, мармур, дерево, бронза тощо.

Статика – стан спокою, рівноваги.

Театр – 1. Вид мистецтва, художнє відображення життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. 2. Установа, яка здійснює сценічні вистави колективом акторів. 3. Приміщення, де відбуваються вистави.

Теплий колір – усі відтінки червоного, жовтого, оранжевого.

Тінь – темний відбиток на чомусь від предмета, що освітлюється з протилежного боку.

Фактура – 1. Особливості побудови та оздоблення поверхні якогось предмета. 2. Своєрідність художньої техніки у творах мистецтва; один із засобів художньої виразності; в архітектурі – декоративні особливості поверхні будматеріалів, що використовуються для художнього оздоблення будівель і споруд.

Фарби – виготовлені певним чином барвники, які бувають рідкими, твердими та м'якими, прозорими та непрозорими, криючими.

Формат – розмір, форма когось чи чого-небудь.

Холодний колір – усі відтінки синього, фіолетового, блакитного і зеленого.

Шрифт – написання, накреслення літер.

Штампування – друкування за допомогою форм з рельєфним зображенням тексту чи малюнка.

Штрих – коротка лінія, риска.

Орієнтовний перелік творів образотворчого мистецтва, рекомендованих для сприймання учнями

(за алфавітом прізвищ)

Ілюстрації відомих художників

Білібін І. (до народних казок «Біла качечка», «Василіса Прекрасна», «Мар'я Морівна», «Пір'інка Фініста – ясного сокола», «Сестриця Оленка та братик Іванко», «Казка про Івана-царевича, Жар-птицю та сірого вовка», «Царівна-жаба», «Казка про царя Салтана» О. Пушкіна); *Васнецов Ю.* (до казки «Три ведмеді» Л. Толстого, російських народних пісеньок в обробці К. Чуковського «П'ятдесят поросят», «Російських народних казок» зі збірки А. Афанасьєва, збірки народних потішок «Райдуга-дуга», «Ладусі», до колисанок і веснянок); *Владимирський Л.* (до книги «Чарівник Смарагдового міста» М. Волкова); *Голозубов В.* (до українських народних пісень і казок «Лисичка і журавель», «Рукавичка»); *Дехтерьов Б.* (до казки Ш. П'єрро «Червона Шапочка»); *Дубинчик Т.* (до казки «Жили в бабусі» за книгою К. Ушинського «Рідне слово», альбомів для малювання «Помаяка», «Колобок»); *Єліссєєв А.* (до народної казки в обробці М. Булатова «Лисичка зі скалочкою»); *Ковальчук В.* (ілюстрації до дитячих книжок); *Конашевич В.* (до казок «Про рибалку і рибку», «Про мертву царівну й сімох богатирів», «Про золотого півника» О. Пушкіна, «Диво-дерево», «Плутанина», «Мийдодір» К. Чуковського; «Попелюшка» Ш. П'єрро, «Горщик каші» братів Грімм, «Розповідь про мурашу й велетня» Н. Кончаловської, англійської дитячої пісеньки «Пливе, пливе кораблик», польської дитячої народної пісеньки «Дідусь Рох»); *Лебедєв В.* (до оповідань «Різнокольорова книга», «Вусатий-смугастиий», «Цирк», «Містер Твістер» С. Маршака); *Маврина Т.* (до народної казки «Як у бабусі козел», книжки-потішки «Тин», «Казки про золотого півника» О. Пушкіна); *Орлова Н.* (до народних казок «Колобок», «Лисичка зі скалочкою», «Лисичка-сестричка і сірий вовк», «Дванадцять місяців» С. Маршака); *Пахомов А.* (до «Абетки» Л. Толстого, віршів «Розповідь про невідомого героя» С. Маршака, «А що у вас?» С. Міхалкова); *Пивоваров В.* (до твору «Бабуся з парасольками» Мануеля Лопеса); *Рачев Є.* (до українських народних казок «Вовк і козенята», «Лисиця та журавель», угорської казки «Двоє жадібних ведмежат»); *Рєпкін П.* (до угорської казки «Двоє жадібних ведмежат», «Украдене сонце» К. Чуковського, «Сорока-білобока» О. Благініної, словацької казки «У сонечка в гостях»); *Савченко А.* (до української народної казки «Хатинка зайченятка»); *Сутєєв В.* (до творів «Слоненя» Р. Кіплінга, «Казки в картинках» В. Сутєєва, «Хто сказав «няв»?» С. Маршака); *Токмаков Л.* (до книги шотландських пісеньок «Крихітка Віллі Вінкі»); *Федотова М.* (до книг для бесід за картинками «Де ми були влітку?», «Як ми проводжали осінь?», «Що ми робили взимку?», «Як ми зустрічали весну?» М. Фролової); *Чарушин Є.* (до оповідань «Ведмежата», «Олешки», «Ось вони які», «Тюпа, Томка й сорока», «Моя перша зоологія» Є. Чарушина, «Лісові розвідники» В. Біанкі, «Жаба-мандрівниця» В. Гаршина, вірша «Дітки в клітці» С. Маршака); *Чекмарьова І.* (до творів «Тихі вірші й дзвінки пісні» В. Петрової, «Один і багато» С. Теплюк); *Чижиков В.* (серії малюнків «Твоя колекція»); *Юфа Т.* (до «Казки про мертву царівну й сімох богатирів» О. Пушкіна, народної казки «Царівна-жаба») та ін.

Графіка

Бейхун С. («Кінь»); *Боччоні У.* («Лебеді»); *Брак Ж.* («Голуби в польоті»); *Ватагін В.* («Рись»); *Гніздовський Я.* («Бук», «Кіт», «Фламінго», «Папороть»); *Жук М.* («Хризантеми»); *Левицький Л.* («Замріяна»); *Нарбут Г.* (ілюстрації до «Української абетки» та ін.); *Нольде Е.* («Голова рибалки»); *Павлова Н.* («Пожежне депо», «У тихому провулку»); *Пікассо П.* («Ваза з квітами», «Студія скульптора»); *Сеан Л.* («Фігура з півнем»); *Спакал Л.* («Циркові фурғони»); *Спаццанан Л.* («Кінь, що скаче») та ін.

Живопис

Адамович С. («Зимовий пейзаж»); *Андрущенко М.* («Святий Миколай»); *Бакшеев В.* («Голуба весна»); *Білокур К.* («Квіти за тином», «Осінній натюрморт»); *Богомазов О.* («Праця пилярів»); *Бойчук Т.* («Біля яблуні»); *Бокшай Й.* («Осінь»); *Бродський Л.* («Золота осінь»); *Бурлюк Д.* («Карусель»); *Васнецов В.* («Іван Царевич на сірому вовкові», «Килим-літак», «Три богатирі», «Снігуронька», «Три царівни підземного царства»); *Гординський С.* («Музики»); *Грбар І.* («Березневий сніг», «Весняний потік», «Горобинька»); *Грибов О.* («Зимовий вид з вікна»); *Дега Е.* («Ганцівниці», «Балерина»); *Дейнека О.* («На півдні», «Лижники»); *Демцю М.* («Човни»); *Ковжун П.* («Натюрморт»); *Козак Е.* («Ярмарок»); *Костанді К.* («Бузок», «Рання весна»); *Кравченко О.* («Осінь»); *Крамської І.* («Портрет Т. Г. Шевченка»); *Кузьмінков Л.* («Зимова стежка», «Парк взимку», «Свято врожаю»); *Куїнджі А.* («Березовий гай», «Вечір на Україні», «Місячна ніч на Дніпрі», «Рання весна», «Сонячні плями на снігу»); *Кульчицька О.* («Краса України», «Парк восени», «Соняшники»); *Левітан І.* («Березень», «Березовий гай», «Весна. Велика вода», «Золота осінь», «Місячна ніч», «Осінні пейзажі», «Останній сніг»); *Леже Ф.* («Будівельники»); *Леценко Є.* («Підемо під квітами, полетимо над квітами»); *Марк Ф.* («Руді козулі», «Синій кінь»); *Марчук І.* («Зима», «Зимовий ранок»); *Машков І.* («Овочі і фрукти», «Гарбуз»); *Модільяні А.* («Портрет Жанни»); *Моне К.* («Враження. Схід сонця»); *Мурашко О.* («Дівчина в червоному капелюсі»); *Непийпиво В.* («Яблуневий цвіт»); *Новаківський О.* («Натюрморт»); *Осеев П.* («Осінь»); *Остроухов І.* («Золота осінь»); *Патик В.* («Коровай»); *Петров В.* («Трійка»); *Піанда П.* («Вітряний день»); *Пікассо П.* («Хлопчик із собакою», «Дівчинка на кулі»); *Приймаченко М.* (серії робіт «Дивні звірі» та «Квіти»); *Рилов А.* («Зелений шум», «У голубому просторі»); *Ромадін М.* («Березень»); *Саврасов Т.* («Граки прилетіли»); *Сар'ян М.* («Квіти і плоди»); *Серебрякова З.* («Автопортрет»); *Серов В.* («Дівчинка з персиками»); *Сиротенко О.* («Відпочинок»); *Суриков В.* («Взяття снігового містечка»); *Татлін В.* («Портрет художника»); *Труш І.* («Місячна ніч над морем»); *Хруцький І.* (натюрморти); *Чернишов О.* («Літо в селі»); *Шилов О.* (портрет «Зацвів багульник»); *Шишкін І.* («Дубовий гай», «Полудень», «Ранок у сосновому лісі»); *Шишко С.* («Весною над Дніпром»; «Листопад», «Осінь», «Парк взимку»); *Шевченко Т.* («Берег Дніпра», «Селянська родина»; портрети Закревської, Кейкуатової, Маєвської); *Шовкуненко О.* («Весна», «Натюрморт з кавуном», «У блакитному просторі»); *Юон К.* («Березневе сонце»); *Яблонська Т.* («Весна», жанровий живопис «Весілля», «Ранок») та ін.

Скульптура

Амбіцький Ю. («На водопій», «Танок»); *Брак Ж.* («Журавлеподібний птах» (бронза); *Ватагін В.* (скульптурні зображення тварин; архітектурні рельєфи храмів (каплиця Боїмів та Успенський собор у Львові); *Дзіндра М.* («Музиканти»); *Коломієць І.* («Перша літера»); *Кузьмінков Л.* (рельєфи в Палаці весіль, пмт. Старий Крим, Донецька обл.); *Манцу Ж.* («Дівчина, котра стоїть» (бронза); *Пінчук О.* («Переможець»); *Супрун О.*

(«Гімнастки», «Дружба», «Літо», «Пісня», «Урожай»); *Трегубова В.* («Рушничок», «Українське весілля», «Наталка Полтавка», порцеляна) та ін.

Декоративно-прикладне мистецтво

Бахматюк О. (керамічні вироби); *Білокур К.* («Богданівські яблука»); *Білоус Х.* (витинанки); *Васнецов В.* («Голуб», «Журавлик», «Котик», ілюстрації до колісанок і веснянок); *Кульчицька О.* (замальовки народного одягу та його елементів); *Приймаченко М.* («Звір»); *Собачко-Шостак Г.* (народний розпис, «Жар-птиця»); *Хома П.* («Півник», «Горлиця»); *Шкрібляк Ю.* (художнє дерево); килими («Олені», «Дерево життя», «Геометричний»); проекти вибійки та декоративних шпалер; українські регіональні писанки, килими, вишивки, народний одяг та іграшка, петриківський розпис та ін.

Архітектура

Беклемішева І. («Кам'янець-Подільська фортеця»); *Білоконь Ю.* (спортивний комплекс педагогічного інституту, навчально-бібліотечний комплекс автодорожнього інституту, м. Київ); *Брейгель С.* («Вавилонська вежа»); *Вламінк М.* («Архітектурний пейзаж» (графіка); *Дровняк Н.* («Автопортрет на фоні церкви», «Місто Криниця»); *Жежерін В.* (станції Київського метрополітену); *Заваров О.* (ландшафтна архітектура); *Левченко П.* («Вітрячок», «Українське село»); *Світославський С.* («Вітряк»); *Сельський Р.* («Селище Рибаче») та ін.

Фотомистецтво

Фотоальбоми «Україна», «Міста України», «Київ», «Київ вчора, сьогодні, завтра», «Митці України»; комплекти листівок «Київ очима художників»; слайди: «Вулиці та майдани Києва» та ін.

Музеї для ознайомлення школярів з творами образотворчого мистецтва

- Бердянський художній музей ім. І. І. Бродського – м. Бердянськ (Запорізька обл.), вул. К. Маркса, 29;
- Вінницький обласний художній музей – м. Вінниця, вул. Соборна, 2;
- Вознесенський художній музей імені Є. А. Кібрика – м. Вознесенськ (Миколаївська обл.), вул. Леніна, 14;
- Горлівський художній музей – м. Горлівка (Донецька обл.), вул. Пушкінська, 23;
- «Дім художника» – м. Сімферополь, вул. К. Маркса, 13/16;
- Дніпропетровський художній музей – м. Дніпропетровськ, вул. Шевченка, 21;
- Донецький обласний художній музей – м. Донецьк, бульв. Пушкіна, 35;
- Дружківський художній музей – м. Дружківка (Донецька обл.), вул. Енгельса, 112;
- Запорізький обласний художній музей – м. Запоріжжя, вул. 40-річчя Радянської України, 76-б;
- Івано-Франківський обласний художній музей – м. Івано-Франківськ, майдан Шептицького, 8;
- Київський національний музей російського мистецтва – м. Київ, вул. Терещенківська, 9;
- Кіровоградський обласний художній музей – м. Кіровоград, вул. Велика Перспективна, 60;
- Кмитівський музей образотворчого мистецтва імені Й. Д. Буханчука – с. Кмитів (Житомирська обл.), вул. Леніна, 42;
- Корсунь-Шевченківська художня галерея – м. Корсунь-Шевченківський (Черкаська обл.), острів Коцюбинського, 4;
- Краматорський художній музей – м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 60;
- Кримський етнографічний музей – м. Сімферополь, вул. Пушкіна, 18;
- Лебединський міський художній музей імені Б. К. Руднева – м. Лебедин (Сумська обл.), пл. Волі, 17;
- Луганський обласний художній музей – м. Луганськ, вул. Поштова, 3;
- Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького – м. Львів, вул. В. Стефаніка, 3;
- Макіївський художньо-краєзнавчий музей – м. Макіївка (Донецька обл.), вул. Леніна, 51/26;
- Меморіальний музей-майстерня Теодозії Бриж – м. Львів, вул. Мартовича, 5;
- Миколаївський обласний художній музей імені В. В. Верещагіна – м. Миколаїв, вул. Велика Морська, 47;
- Музей мистецтва давньої української книги – м. Львів, вул. Коперника, 15-а;
- Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків – м. Київ, вул. Терещенківська, 15–17;
- Музей-садиба Катерини Білокур – с. Богданівка (Київська обл.);
- Музей-садиба народного художника України Олександра Саєнка – м. Борзна (Чернігівська обл.), вул. Партизанська, 58;
- Музей сучасного мистецтва України – м. Київ, вул. Глибочицька, 17;

Національний музей українського народного декоративного мистецтва – м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 29;

Національний музей у Львові імені Андрія Шептицького – м. Львів, просп. Свободи, 20;

Національний художній музей України – м. Київ, вул. М. Грушевського, 6;

Національний музей Т. Г. Шевченка – м. Київ, бульв. Т. Шевченка, 12;

Новокаховська картинна галерея імені А. С. Гавдзинського – м. Нова Каховка (Херсонська обл.), вул. Леніна, 26-а;

Одеський художній музей – м. Одеса, вул. Софіївська, 5-а;

Полтавський художній музей – м. Полтава, вул. Фрунзе, 5;

Республіканський кримськотатарський музей мистецтв – м. Сімферополь, вул. Одеська, 10/7;

Рогатинський художньо-краєзнавчий музей – м. Рогатин (Івано-Франківська обл.), вул. М. Уग्रин-Безгрішного, 14;

Сімферопольський художній музей – м. Сімферополь, вул. Довгоруківська, 35;

Сумський художній музей імені Никанора Онацького – м. Суми, Червона пл., 1

Тернопільський обласний художній музей – м. Тернопіль, вул. С. Крушельницької, 1;

Уманська картинна галерея – м. Умань (Черкаська обл.), вул. Коломенська, 2;

Феодосійська національна картинна галерея імені К. І. Айвазовського – м. Феодосія, вул. Галерейна, 2;

Харківський художній музей – м. Харків, вул. Совнаркомівська, 11;

Херсонський художній музей імені Олексія Шовкуненка – м. Херсон, вул. Соборна, 34;

Хмельницький обласний художній музей – м. Хмельницький, вул. Проскурівська, 47;

Художній музей імені Куїнджі – м. Маріуполь (Донецька обл.), вул. Георгіївська, 58;

Художній музей Михайла Біласа – м. Трускавець (Львівська обл.), майдан Кобзаря, 3;

Художньо-меморіальний музей О. О. Осмьоркіна – м. Кіровоград, вул. Дворцова, 89;

Черкаський художній музей – м. Черкаси, вул. Хрещатик, 259;

Чернівецький художній музей – м. Чернівці, Центральна пл., 10;

Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана – м. Чернігів, вул. Горького, 6;

Яготинська картинна галерея – м. Яготин (Київська обл.), вул. Незалежності, 59.

АВТОРСЬКА ДОВІДКА

Рібцун Юлія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України; дипломований учитель-логопед і вчитель-дефектолог, дипломований психолог; автор понад 180 науково-методичних публікацій, у т. ч. корекційно-розвивальних програм і навчальних посібників із питань діагностики та корекції мовленнєвих вад у дошкільників, запатентованої корисної моделі «Спосіб відновлення вимовної функції у дошкільнят з порушеннями фонетико-фонематичної сторони мовлення». Авторський сайт www.logoped.in.ua.